

„Pro EGO `2014-2020”

***Program interwencji samorządów terytorialnych
w celu zmiany społeczno-gospodarczej i integracji
obszaru funkcjonalnego Subregionu EGO
położonego we wschodniej części województwa
warmińsko-mazurskiego***

Aktualizacja „Pro EGO” w roku 2013 powstała przy współpracy wszystkich Członków Stowarzyszenia EGO Kraina Bociana - samorządów szczebla powiatowego i gminnego z obszaru funkcjonalnego Subregionu EGO w procesie uspołecznionym.

Aktualizacja powstała na bazie programu opracowanego w roku 2010 przez zespół autorski pod kierunkiem prof. Wojciecha Dziemianowicza i Wojciecha Samulowskiego w wyniku bardzo dużego zaangażowania władz i przedstawicieli administracji lokalnej, a także licznych osób reprezentujących organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu i samych przedsiębiorców.

Pragniemy podziękować wszystkim osobom, które pomogły w przygotowaniu aktualizacji Programu. Jesteśmy przekonani, że „Pro EGO `2014-2020” będzie istotnym instrumentem wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego całego obszaru funkcjonalnego Subregionu EGO.

Członkowie Stowarzyszenia EGO Kraina Bociana i ich przedstawiciele:

1. Powiat Elcki:	Krzysztof Piłat, Starosta Elcki
2. Miasto Elk:	Tomasz Andrukiewicz, Prezydent Elku
3. Gmina Elk:	Antoni Polkowski, Wójt
4. Gmina Kalinowo:	Andrzej Bezdziecki, Wójt
5. Gmina Prostki:	Bożena Bagan, Wójt
6. Gmina Stare Juchy:	Ewa Jurkowska-Kawałko
7. Powiat Gołdapski:	Ewa Bogdanowicz Kordjak, Wicestarosta Gołdapski
8. Miasto i Gmina Gołdap:	Marek Miros, Burmistrz
9. Gmina Banie Mazurskie:	Ryszard Bogusz, Wójt
10. Gmina Dubeninki:	Ryszard Zieliński, Wójt
11. Powiat Olecki:	Kazimierz Iwanowski, Wicestarosta Olecki
12. Miasto i Gmina Olecko:	Wacław Olszewski, Burmistrz
13. Gmina Kowale Oleckie:	Helena Żukowska, Wójt
14. Gmina Świątajno:	Janina Trus, Wójt
15. Gmina Wieliczki:	Jarosław Kuczyński

Spis treści:

<u>SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ</u>	
<u>OBSZARU FUNKCJONALNEGO EGO.....</u>	<u>4</u>
<u>1.1. Ocena konkurencyjności w zakresie atrakcyjności zamieszkania.....</u>	<u>4</u>
<u>1.2. Konkurencja o inwestorów.....</u>	<u>16</u>
<u>1.3. Konkurencja o turystów.....</u>	<u>29</u>
<u>1.4. Konkurencja o fundusze publiczne</u>	<u>34</u>
 <u>ANALIZA SWOT.....</u>	 <u>39</u>
 <u>WIZJA EGO PO REALIZACJI PRO EGO.....</u>	 <u>40</u>
 <u>CEL PRO EGO.....</u>	 <u>42</u>
 <u>DZIAŁANIA PRO EGO.....</u>	 <u>44</u>
 <u>ZAŁĄCZNIK:</u>	
1. <u>TABELA ZBIORCZA PROJEKTÓW</u>	

SYNTEZA DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ OBSZARU FUNKcjONALNEGO EGO

Niniejsza synteza powstała w oparciu o opracowanie pt. „Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru EGO”. W syntezie zaprezentowano najistotniejsze wyniki dotyczące głównych obszarów problemowych.

1.1. OCENA KONKURENCYJNOŚCI W ZAKRESIE ATRAKCYJNOŚCI ZAMIESZKANIA

Atrakcyjność zamieszkania w sposób syntetyczny przejawia się określoną liczbą ludności, która zamieszkuje dany obszar, a także odbywającymi się migracjami. Gdy ludzi na danym obszarze jest zbyt wiele, zaczynają szukać bardziej przyjaznych miejsc zamieszkania, szukają wyższej jakości życia. Gdy miejscowości są zbyt małe, są opuszczane w poszukiwaniu miejsca kształcenia, pracy. Jest wiele czynników, którymi kierujemy się wybierając miejsce, w którym chcemy żyć. Listę taką na pewno tworzą: atrakcyjna praca, możliwości rozwojowe zarówno konkretnej osoby jak i jej rodziny, opieka zdrowotna, możliwości wypoczynku, środowisko przyrodnicze i inne. Poniżej prezentowane są zagadnienia szczególnie istotne z punktu widzenia możliwości rozwojowych obszaru EGO.

1.1.1. RELATYWNIE STABILNA LICZBA LUDNOŚCI

Przeciętny polski powiat ziemski liczy niespełna 72 tysiące mieszkańców. Powiaty obszaru EGO (za wyjątkiem powiatu ełckiego) należą do **najmniej licznych w Polsce** pod względem liczby mieszkańców (powiat olecki – 305 miejsc, powiat gołdapski – 310 miejsc wśród 314 powiatów ziemskich). Analizując sytuację ludnościową od 2002 r. powiaty podregionu ełckiego charakteryzuje **ujemny przyrost ludności** o natężeniu większym niż średnio w kraju. Jedynie powiat ełcki (największy pod względem liczby ludności spośród powiatów podregionu ełckiego) cechuje pozytywna dynamika zmian liczby ludności w latach 2002-2012.

Wśród gmin obszaru EGO jednostką o największej liczbie ludności jest miasto Ełk (tabela 1). W odniesieniu do miast z grupy kontrolnej Ełk wypada bardzo pozytywnie na polu konkurencji o mieszkańców. Miasto charakteryzuje dodatnie saldo migracji oraz pozytywna dynamika zmian liczby ludności w ostatniej dekadzie. Pozostałe gminy obszaru EGO (za wyjątkiem gminy wiejskiej Ełk) w porównaniu z grupami odniesienia wyglądają raczej na „przegranych” w konkurencji o mieszkańców. Szczególnie niepokojący jest niemalże 10% ubytek ludności

Stowarzyszenie EGO Kraina Bociana
w latach 2000-2012 w dwóch najmniejszych ludnościowo gminach wiejskich obszaru EGO: Banie Mazurskie i Dubeninki.

Warto jednak zwrócić uwagę, że rola obszaru EGO w podregionie ełckim w odniesieniu do potencjału ludnościowego wolno, ale systematycznie rośnie (51,1% w 2000 r., 51,8% w 2012 r.)

Tabela 1. Charakterystyka ludnościowa gmin obszaru EGO

Wyszczególnienie	Liczba ludności faktycznie zamieszkałej na koniec roku (2012)	Saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby ludności (2000 = 100)
Ełk - miasto	57 579	2,8	104,42
Grupa kontrolna - Ełk	59 946	-3,0	97,8
Olecko	21 439	-1,7	100,64
Gołdap	19 776	-2,3	100,52
Grupa kontrolna – Gołdap i Olecko	20 387	0,4	101,3
Ełk - gmina	10 474	6,7	105,34
Kalinowo	6 895	-5,7	97,28
Prostki	7 400	-6,3	98,56
Stare Juchy	3 890	-9,2	97,69
Kowale Oleckie	5 345	-7,1	96,94
Świątajno	3 899	-8,5	96,58
Wieliczki	3 428	-2,9	98,14
Banie Mazurskie	3 815	-5,2	91,12
Dubeninki	3 051	-11,8	92,51
Grupa kontrolna – gminy wiejskie	6 035	0,6	100,2

* - dla grup kontrolnych podawane są wartości średnie. Grupa kontrolna dla Ełku - miasta w Polsce o liczbie ludności z przedziału 50-65 tysięcy mieszkańców (wyselekcjonowano 21 miast); grupa kontrolna dla Olecka i Gołdapi – gminy miejsko-wiejskie zamieszkiwane przez 19,5 -22 tys. mieszkańców (grupa liczy 29 gmin), grupa kontrolna – gminy wiejskie o liczbie ludności z przedziału 3-11 tysięcy mieszkańców (1317 gmin).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

1.1.2. MIEJSCA PRACY

Praca, jej stabilność, zarobki oraz możliwości rozwojowe są jednym z częściej wskazywanych elementów jakości życia. Przeprowadzone diagnozy pozwalają wymienić kilka istotnych faktów.

Liczba miejsc pracy (o czym szerzej w części dotyczącej konkurencji o inwestorów) oraz aktywność w zakładaniu własnych przedsiębiorstw plasują cały obszar EGO poniżej średniej dla podregionów, ale zjawisko to jest zróżnicowane przestrzennie. Powiat olecki i gołdapski wykazują większe nasycenie wskazanymi zjawiskami, niż powiat ełcki.

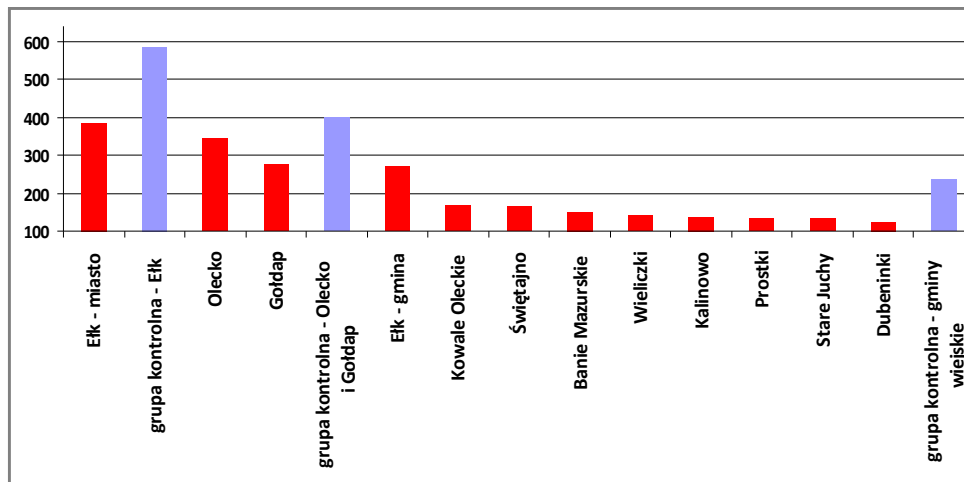
Mieszkańcy obszaru EGO nie należą do grona osób dobrze zarabiających. Znajduje to odzwierciedlenie w dochodach budżetów gmin z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) przypadających na jednego mieszkańca (wykres 1). Zamożność mieszkańców obszaru EGO plasuje się poniżej poziomu średniej zamożności w Polsce (za wyjątkiem gminy wiejskiej Ełk).

Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że zamożność mieszkańców obszaru EGO rośnie szybciej niż średnia zamożność mieszkańców jednostek z grup odniesienia (za wyjątkiem 3 gmin wiejskich: Banie Mazurskie, Stare Juchy, Dubeninki). Najwyższa dynamika dochodów z tytułu

Stowarzyszenie EGO Kraina Bociana
udziału w PIT charakteryzuje gminę wiejską Elk (jej realne dochody z tytułu udziału w PIT wzrosły w 2009 roku o prawie 250% w porównaniu z rokiem 2001) (wykres 2).

Problem tworzenia miejsc pracy wskazywany jest przez władze lokalne jako trzeci w kolejności w kontekście barier rozwoju społeczno-gospodarczego. Władze lokalne wiążą ze sobą kilka zagadnień: wysoki poziom bezrobocia, brak perspektyw na nowe miejsca pracy, niskie kwalifikacje zasobów ludzkich w regionie, odpływ młodych i zdolnych ludzi z regionu.

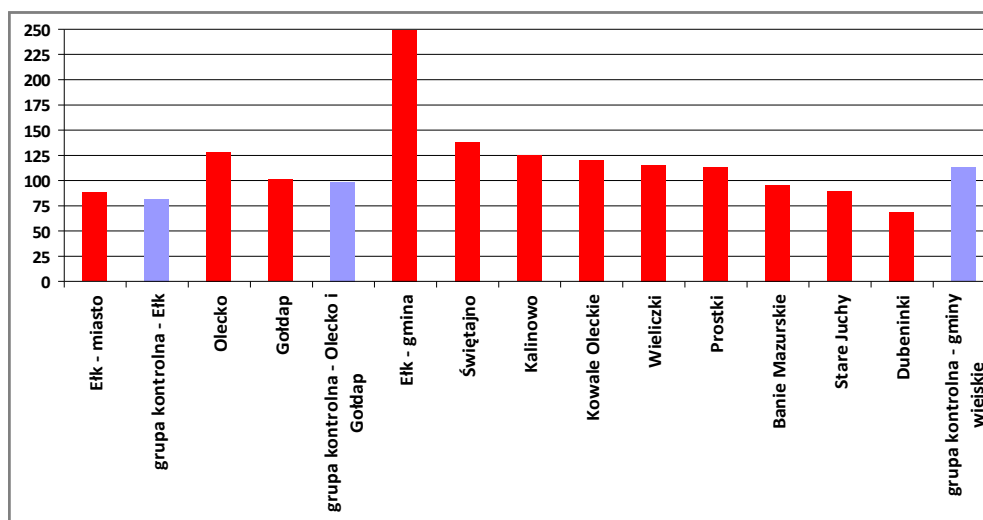
Wykres 1. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych w przeliczeniu na mieszkańca (2012)

* - w celu porównywalności dochodów miast i miast na prawach powiatu, w grupie kontrolnej Elku udział w PIT w miastach na prawach powiatu został skalkulowany z pominięciem dochodów powiatu (sprowadzony został do 39,34%) .

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań finansowych jednostek samorządu terytorialnego i danych GUS.

Wykres 2. Zmiana dochodów budżetów gminy z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2001-2012 (w %, z uwzględnieniem inflacji)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań finansowych jednostek samorządu terytorialnego i danych GUS.

W przypadku analizowania trudności mieszkańców EGO w życiu codziennym, w opinii większości samorządów, na pierwszym miejscu znajduje się niekorzystna sytuacja na rynku pracy. Wysokie bezrobocie jest również jedną z najważniejszych barier rozwoju EGO w opinii przedstawicieli organizacji pozarządowych (czwarta w kolejności).

1.1.3. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Niemal wszystkie jednostki administracji włączają do swoich sukcesów w latach 2006-2013 rozwój infrastruktury drogowej. Jednak sukcesy te określane są mianem „*kropli w morzu potrzeb*”. Jednocześnie prawie wszyscy przedstawiciele władz lokalnych problemy komunikacyjne z zewnętrznym otoczeniem oraz niską wewnętrzną spójność komunikacyjną wymieniają jako główne bariery rozwoju społeczno-gospodarczego oraz braki sprawiające trudności w życiu codziennym.

Dlatego też dominujące znaczenie wśród przyszłych celów rozwojowych samorządów ma **rozwój infrastruktury transportowej** (wymieniane są np. budowa i modernizacja dróg kołowych wewnątrz obszaru EGO, odbudowa linii kolejowej dla ruchu towarowego Olecko – Gołdap - Obwód Kaliningradzki FR, poprawa dostępności komunikacyjnej z zewnątrz, utworzenie lotniska (lądowiska) dla samolotów biznesowych w Ełku lub w jego bezpośrednim sąsiedztwie, poprawa komunikacji miejskiej).

Podregion ełcki należy do **najslabiej skomunikowanych podregionów w Unii Europejskiej**. Przy bardzo słabej dostępności komunikacyjnej nie tylko z różnych obszarów Polski, ale również z i do Olsztyna (stolicy województwa) w naturalnych więzach społeczno-gospodarczych duże znaczenie odgrywa fizyczna odległość między miastami i gminami. Dlatego daje się zauważyć na obszarze EGO ciążenie do Białegostoku¹. Przedstawiciele samorządów w zdecydowanej większości mówią wprost, że ich **powiązania z Białymstokiem są znacznie silniejsze niż z Olsztynem**, choć dodają, że pozycja Białegostoku słabnie albo na rzecz Olsztyna albo obserwuje się dążenie do równowagi w oddziaływaniu tych miast.

Kluczowym elementem w ocenie powiązań funkcjonalnych jest odległość do głównych ośrodków miejskich. Dla wszystkich trzech miast powiatowych w regionie EGO bliższy drogowo jest Białystok i o ile w przypadku Gołdapi różnica ta jest nieznaczna, to w przypadku Ełku wynosi już około 50 kilometrów (tabela 2). Należy przy tym nadmienić, że droga łącząca region z Białymstokiem jest w znacznie lepszym stanie i cieszy się lepszą opinią wśród kierowców niż drogi w kierunku Olsztyna. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku połączeń kolejowych. Bezpośrednie połączenie z oboma miastami wojewódzkimi posiada tylko Ełk, pociąg osobowy do Olsztyna jedzie co najmniej 3 godziny, pociąg do Białegostoku połowę tego czasu. Różnica

¹ W latach 1946-1975 obszar ten należał do województwa białostockiego. W wyniku reformy terytorialnej z 1999 roku obszar EGO, który w latach 1976-1998 leżał w środkowej części województwa suwalskiego znalazł się na wschodnich obrzeżach województwa warmińsko-mazurskiego. Tym samym obszar ten został odcięty administracyjnie od swoich dotychczasowych naturalnych ośrodków: Suwałk i Białegostoku.

w liczbie połączeń nie może stanowić czynnika decydującego, gdyż codziennie do Olsztyna odjeżdża tylko jeden pociąg więcej niż do Białegostoku.

Tabela 2. Odległość drogowa miast powiatowych EGO do najbliższych miast wojewódzkich oraz szacunkowy czas przejazdu

	Olsztyn		Białystok	
	Odległość (km)	Czas przejazdu (h)	Odległość (km)	Czas przejazdu (h)
Ełk	168	2:35	106	1:36
Gołdap	180	2:44	170	2:24
Olecko	163	2:30	135	1:57

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.targeo.pl (stan na 30.12.2013).

Nie ulega wątpliwości, że dostępność komunikacyjna EGO zmieni się po powstaniu na terenie regionu tras Via Baltica i Rail Baltica, będących połączeniem Polski z krajami nadbałtyckimi². Na skutek tych inwestycji prawdopodobnie zwiększy się znaczenie Białegostoku, jako ośrodka szkolnictwa wyższego, usług medycznych, kultury czy rozrywki, ale jednocześnie powinno stanowić wyzwanie dla polityki rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego by możliwe ułatwić kontakt mieszkańców EGO z ośrodkiem administracyjnym (bardzo dobre połączenia komunikacyjne Olsztyna EGO będą również oddziaływały pozytywnie na elastyczność rynku pracy, możliwości rozwoju przedsiębiorstw oraz wzrost potencjału społeczno-gospodarczego województwa).

Obok dostępności komunikacyjnej, często pojawiającym się zagadnieniem w tym obszarze, związanym także z jakością życia, jest stan rozwoju **infrastruktury technicznej**. Poprawa infrastruktury technicznej jest jednym z **podstawowych celów strategicznych większości Jednostek Samorządu Terytorialnego obszaru EGO**. Wyszczególniane są np: infrastruktura wodociągowa, kanalizacyjna i oczyszczalnie ścieków, drogownictwo, sieć kolejowa, wznowienie połączeń kolejowych Ełk-Olecko-Gołdap oraz Ełk-Olecko-Suwałki, rozwój sieci gazowej, telefonizacja i teleinformatyzacja, gospodarka odpadami, parkingi samochodowe, oświetlenie uliczne, systemy ścieżek rowerowych, szlaki wodne, budowa instalacji umożliwiających wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, lotnisko i lądowisko. Wśród największych sukcesów gmin znajdowały się głównie działania infrastrukturalne – przede wszystkim rozwój infrastruktury drogowej oraz komunalnej – czyli podstawowe zadania własne gminy. Samorządowcy wyraźnie podkreślają hierarchię potrzeb w swoich gminach i z uwagi na bardzo ograniczone możliwości finansowe konieczność wyboru i realizacji jedynie najbardziej pilnych kwestii: *„najpierw drogi i woda, potem dopiero można myśleć o internecie czy turystyce”*. Słabość powiązań drogowych postrzegana jest również w kontekście wewnętrznej spójności obszaru (np. IOB wskazują na istotną barierę rozwoju społeczno-gospodarczego, jaką

² W październiku 2009 zapadła decyzja zmieniająca przebieg Via Baltica i przekierowująca ją przez Łomżę i Ełk. W grudniu 2009 zapadła zaś decyzja, że przez Ełk i Olecko poprowadzona zostanie Rail Baltica. Te dwie inwestycje na pewno znacząco wpłyną na powiązania regionu z aglomeracjami miejskimi. Rail Baltica wzmocni powiązania regionu EGO z Białymstokiem, szczególnie jeśli jednocześnie zostanie odnowiona linia z Olecka w kierunku Gołdapi i Obwodu Kaliningradzkiego. Natomiast Via Baltica może poważnie zmienić układ powiązań, gdyż oprócz istniejącego dotychczas korytarza łączącego Gołdap, Olecko i Ełk z Białymstokiem powstanie nowa trasa umożliwiająca wygodny dojazd z regionu do Warszawy oraz na Litwę.

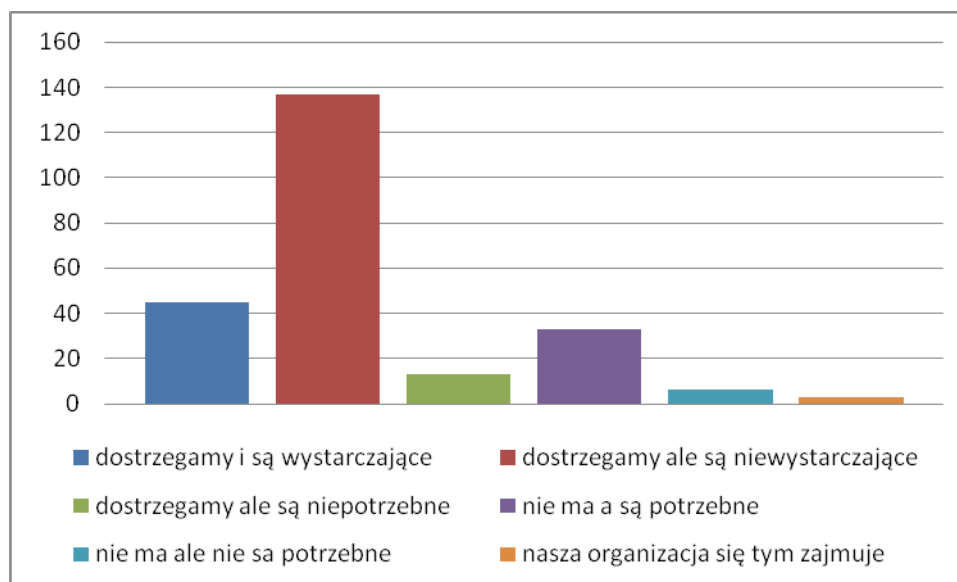
są słabe połączenia komunikacji publicznej). Dlatego otoczenie biznesowe sugeruje konieczność rozwoju systemu połączeń autobusowych (mikrobusowych) i kolejowych (obecnie ograniczanych), a także działania na rzecz lepszego skomunikowania z Olsztynem i z innymi ważnymi ośrodkami w kraju. Działania usprawniające potrzebne są w zakresie komunikacji miejskiej w głównych ośrodkach EGO.

Ponadto instytucje otoczenia biznesu zauważają konieczność rozszerzanie zasięgu telefonii komórkowej i Internetu szerokopasmowego, potrzebę rozwoju sieci gazowej i kanalizacyjnej i stworzenia systemu wspierania budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

Zapewnienie dostępu do Internetu zainteresowanym gospodarstwom domowym, stworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu przedsiębiorstwom, a także wyposażenie szkół w sprzęt informatyczny zwiększy stopień dostępu do edukacji. Jednocześnie przyczyni się do przełamania barier związanych z nieumiejętnością korzystania z dobra, jakim jest komputer oraz Internet, będący w XXI wieku najczęściej wykorzystywanym nośnikiem wiedzy i informacji. Potrzeba informatyzacji dotyczy nie tylko obszarów wiejskich. Jest to wciąż nierozwiązany problem miast takich jak Ełk.

Trud, jaki podejmowały i podejmują władze lokalne w zakresie poprawy szeroko rozumianej infrastruktury technicznej dostrzegany jest m.in. przez organizacje pozarządowe. Organizacje te właśnie kategorię „infrastruktura” oceniają najczęściej ze wszystkich innych (o tym w dalszej części diagnozy) mianem działań „dostrzeganych, ale niewystarczających” (wykres 3).

Wykres 3. Ocena realizacji zadań z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej, komunikacyjnej oraz oferta inwestycyjna gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych w dniach 28.06.2010-19.07.2010

Oprócz realizowanych licznych inwestycji infrastrukturalnych na poziomie gmin, istotne jest wskazanie dwóch istotnych wydarzeń, które mogą wzmocnić atuty całego obszaru:

realizacja projektu gazyfikacji północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego spowoduje zaopatrzenie zarówno odbiorców przemysłowych jak i mieszkańców w tańszy gaz;

budowa mostu energetycznego między Polską a Litwą, który będzie przebiegał między miastami Alytus i Ełk – poniesie za sobą znaczące inwestycje infrastrukturalne.

1.1.4. **MOŻLIWOŚCI KSZTAŁCENIA I JAKOŚĆ ZASOBÓW LUDZKICH**

Istotne miejsce wśród sukcesów samorządów zajmują działania związane z **rozwojem infrastruktury oświatowej i przedszkolnej**. Jako najważniejsze sukcesy swojej działalności wymieniają je wszystkie starostwa powiatowe obszaru EGO oraz cztery gminy wiejskie. Do zadań realizowanych w zakresie rozwoju infrastruktury oświatowej i przedszkolnej zaliczają się remonty oraz modernizacje szkół i przedszkoli oraz inwestycje w wyposażenie placówek w pomoce naukowe służące optymalizacji kształcenia (np. tablice interaktywne).

Warto zauważyć, że o ile wśród sukcesów gmin wymienianych w zakresie oświaty koncentrowano się na budowie lub modernizacji infrastruktury placówek oświatowych lub ich wyposażeniu, o tyle wśród planów rozwojowych pojawiają się także działania związane z **podnoszeniem jakości kształcenia, rozszerzaniem oferty edukacji zawodowej oraz poprawą wizerunku szkół z obszaru EGO**. Generalnie, wszystkie gminy podejmują intensywne działania na rzecz wysokiego standardu nauczania dzieci i młodzieży. Dla większości z nich jest to działanie „ważne”, zaś trzy oceniają je jako priorytet. Widoczne jest to również w lokalnych dokumentach strategicznych, w których podkreśla się znaczenie **jakości zasobów ludzkich** w rozwijaniu konkurencyjnej, nowoczesnej gospodarki rynkowej. Ważnym aspektem wymienianym w Strategiach Rozwoju i Planach Rozwoju Lokalnego niektórych gmin jest również **stworzenie sprawnego systemu dowozu uczniów**.

Wśród celów strategicznych JST mocno podkreślane jest również:

kształcenie językowe i technologii informatycznej;

doskonalenie kadry pedagogicznej;

inne działania miękkie, jak utworzenie Forum Oświaty czy wprowadzenie systemu wyróżniania nauczycieli i szkół stosujących nowatorskie metody nauczania i oceniania uczniów, stypendia dla uczniów, doradztwo w zakresie wyboru ścieżki kształcenia.

Starostwa powiatowe kładą szczególny nacisk na stworzenie bogatej, atrakcyjnej oferty kształcenia zawodowego, co ma mieć odzwierciedlenie w dostosowaniu kształcenia

zawodowego do potrzeb rynku pracy. Np. Strategia Rozwoju Powiatu Oleckiego mówi nawet, że „*edukacja musi być podstawowym motorem rozwoju regionu*”. Gminy mocno podkreślają rolę edukacji w przełamaniu kultury bezradności społeczeństwa.

Stosunkowo lepiej rozwinięty jest sektor edukacji w Ełku. Współpraca środowisk naukowych i biznesowych przynosi na całym świecie największe korzyści gospodarcze, dlatego w Ełku prowadzone są działania zmierzające do rozwoju Techno-Parku.

Jakość zasobów ludzkich staje się jednym z najważniejszych czynników rozwoju przedsiębiorczości. Dlatego też problem ten jest z taką siłą podejmowany zarówno przez przedsiębiorców, jak i instytucje otoczenia biznesu, a także organizacje pozarządowe, które podkreślają słabości obszaru w tym zakresie:

przedsiębiorcy – nie dostrzegają problemu jakości pracowników o wysokich kwalifikacjach, ale nie ze względu na jakość tych pracowników, lecz słabe zainteresowanie tym rodzajem siły roboczej ze strony przedsiębiorców (to z kolei jest pochodną branży). Znaczącym problemem jest jednak **jakość pracowników słabo wykwalifikowanych** – koszty i podaż są relatywnie dobrze oceniane, za to wiele opinii negatywnych pojawia się przy ocenie **mentalności i samych kwalifikacji**;

instytucje otoczenia biznesu – słabe wykształcenie i nieadekwatne kwalifikacje ludności, a także niska aktywność społeczna mieszkańców i dezintegracja społeczna to główne (zaraz po dostępności komunikacyjnej) przeszkody w rozwoju społeczno-gospodarczym obszaru EGO. Poza ogólnym „słabym wykształceniem społeczeństwa” – IOB dostrzegają niedobór kadr z kwalifikacjami technicznymi, odpowiadającymi wymaganiom rynku, a także niedostateczne rozpoznanie potrzeb kadrowych regionalnego biznesu. W konsekwencji wymienionych problemów następuje odpływ młodych ludzi z obszaru EGO;

organizacje pozarządowe – zwracają również uwagę na inne problemy związane z jakością kapitału ludzkiego. Podejmowane są przez nie zagadnienia: **małej aktywności społeczności lokalnych, niskiej świadomości społecznej** (bez niej niemożliwe jest długotrwałe zaangażowanie w sprawy lokalne czy współpraca z władzami), **marazmu** (szczególnie na wsi - wiąże się również z brakiem wiary w możliwość poprawy sytuacji, zniechęceniem, brakiem motywacji, występuje „mentalność popegeerowska”), **dużego udziału ludności napływowej** (skutkuje dezintegracją społeczności oraz brakiem wspólnej tożsamości), **braku liderów** (a także trudności we współpracy).

Problemy społeczne obecne są w dokumentach strategicznych na poziomie lokalnym, głównie w kontekście trudności dostosowania się społeczeństwa do zmian gospodarczych w latach 90. Problemy te przejawiają się w wysokim bezrobociu i biernością oraz bezradnością mieszkańców, które prowadzą do ich ubóstwa, a także patologii (alkoholizm i inne uzależnienia, przemoc w rodzinie, przemoc i agresja w szkołach, brak opieki nad dziećmi oraz przestępczość

nieletnich). Zjawiska te występują często w rodzinach wielodzietnych, a aby ich uniknąć młodzież często decyduje się na emigrację w inne części kraju, głównie do miast.

Liczne gminy upatrują w aktywizacji społecznej czynnika warunkującego sukces realizacji większości celów strategicznych, a tym samym – rozwiązania problemów społecznych. Wiele uwagi koncentruje się na działaniach aktywizujących ludność lokalną.

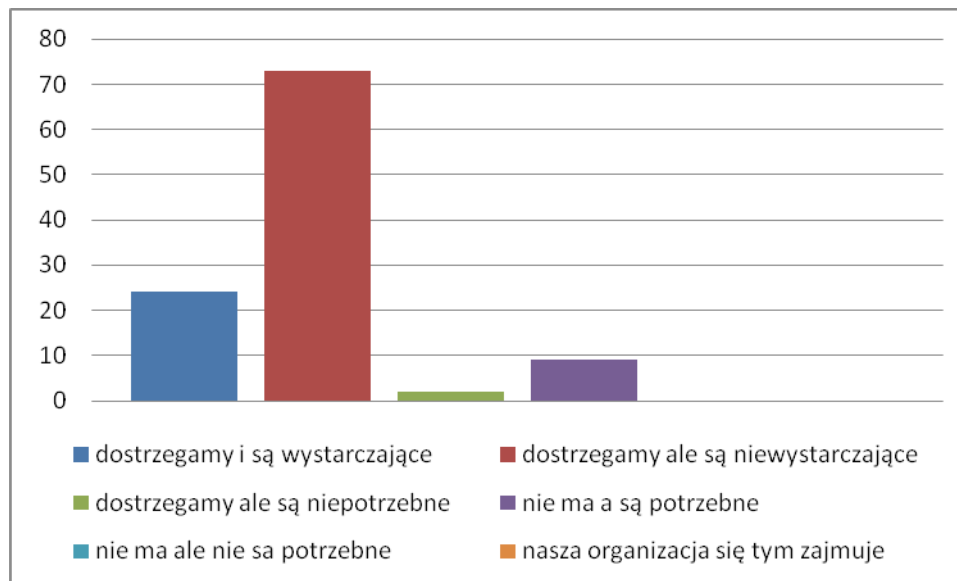
1.1.5. MOŻLIWOŚCI WYPOCZYNKOWE

Możliwości wypoczynkowe mieszkańców pokrywają się w dużym stopniu z zagadnieniem atrakcyjności turystycznej (omówionej w dalszej części), ale nie są tożsame. Warto zatem podkreślić fakt, że prawie wszystkie gminy podejmowały ostatnio działania na rzecz rozbudowy infrastruktury wypoczynkowej dla mieszkańców, z czego trzy traktowały to jako swój priorytet, a pięć jako działanie ważne. Podobny rozkład odpowiedzi pada w pytaniu o organizację imprez kulturalno-sportowych w gminie.

Z rozwojem możliwości wypoczynkowych niektóre samorządy wiążą także swoje sukcesy (głównie chodzi o infrastrukturę sportową). Możliwości wypoczynkowe należą również do grupy miękkich czynników lokalizacji, dlatego wymieniane są w gronie „ważnych” przez instytucje otoczenia biznesu. W opinii IOB powinno nastąpić zapewnienie szerokiej oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży, wspieranie partycypacji społecznej i działań NGO realizujących lokalne inicjatywy.

Zdaniem przedstawicieli organizacji pozarządowych w sporym stopniu omawiany obszar jest już na poziomie zadowalającym, co nie oznacza, że nie wymagane są jeszcze ważne działania (ocenie poddano: rozwój i modernizację infrastruktury kulturalnej dla mieszkańców, rozwój i modernizację infrastruktury wypoczynkowej dla mieszkańców, dbanie o dostateczną liczbę imprez kulturalno-sportowych, dbanie o bezpieczeństwo publiczne (wykres 4).

Wykres 4. Ocena działań w zakresie infrastruktury społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych w dniach 28.06.2010-19.07.2010

Nie zdumiewa fakt, iż większe zaangażowanie wykazują władze gmin miejskich, aniżeli wiejskich. Wszystkie gminy dbają o dostateczną liczbę imprez kulturalno-sportowych, choć intensywność działań w poszczególnych jednostkach terytorialnych jest wyraźnie zróżnicowana. Zdarzają się jednostki, które nie widzą możliwości (głównie finansowych), by rozwijać np. infrastrukturę kulturalną dla mieszkańców (po raz kolejny władze stają przed problemem: drogi, czy jakieś inne działania).

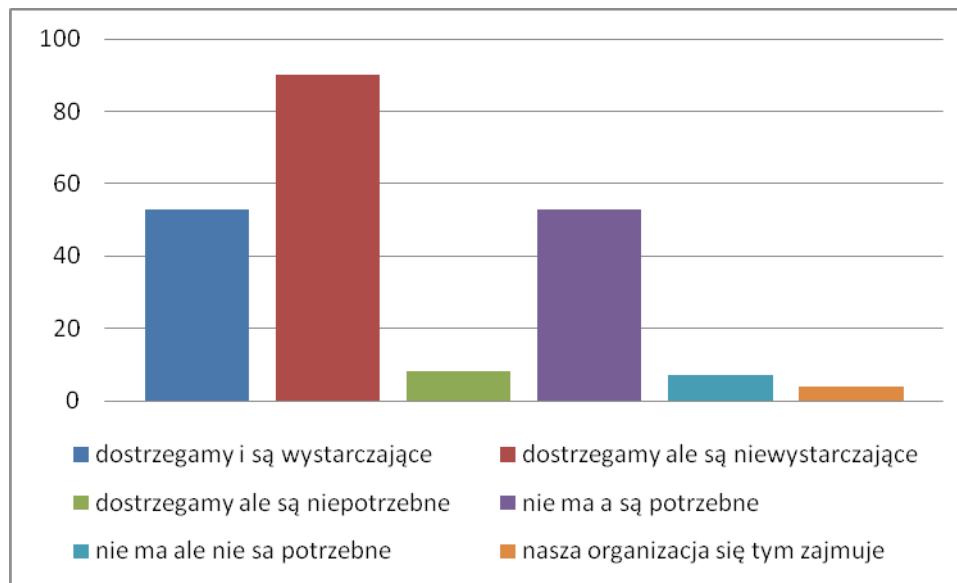
1.1.6. PROMOCJA JST

Wszystkie samorządy podejmują wysiłek na rzecz dobrego wizerunku gminy, ale ich intensywność jest zróżnicowana. Promocja gminy jako korzystnego miejsca zamieszkania jest przez niemal wszystkie gminy intensywnie prowadzona wyłącznie na stronie internetowej. Tylko gmina Prostki nie prowadzi takich działań ze względu na brak możliwości. W pojedynczych przypadkach podejmowane są intensywne działania na większą skalę – promocja w trakcie imprez krajowych (Ełk), czy promocja na imprezach zagranicznych (Gołdap). Nie podejmowanie działań w tym zakresie jest tłumaczone przez respondentów brakiem takich możliwości.

We współczesnym świecie niemalże wszystko traktowane jest jak produkt, dotyczy to również regionów i gmin. Dlatego promocja gminy jest niezwykle istotnym elementem mającym wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy. Przedmiotem zainteresowania w tym wypadku jest jednak nie sama jakość działań promocyjnych, a w ogóle fakt ich realizacji i dostosowania do potrzeb lokalnych. W zakresie działalności marketingowo-promocyjnej (obejmującej: kontakty z mediami, promocję skierowaną na przyciąganie nowych mieszkańców, promocję turystyczną) dostrzegane są liczne działania na terenie EGO (wykres 5). Kontakty z mediami oceniane są dość dobrze w skali całego obszaru EGO, szczególnie w zakresie budowania pozytywnego

wizerunku. Najlepiej sytuacja prezentuje się w Gołdapi - w mieście wszystkie badane podmioty są zgodne, że intensywność realizacji zadania jest wystarczająca (zbliżony poziom występuje w Ełku). Olecko wypada zdecydowanie gorzej na tym tle. Co prawda, czynności mające na celu budowanie korzystnego wizerunku gminy są dostrzegane, jednak uznawane są za niewystarczające. Podobnie sytuacja wygląda w większości gmin wiejskich obszaru EGO.

Wykres 5. Ocena działań w zakresie marketingu i promocji obszaru EGO

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych w dniach 28.06.2010-19.07.2010

Nie można jednak nie wspomnieć o nielicznych głosach mówiących o niedostrzeganiu działań w ramach kontaktów z mediami. Poza Gołdapią, w każdej gminie znalazła się organizacja mająca takie zdanie - zarówno przyglądając się budowaniu pozytywnego wizerunku gminy w mediach, jak i wsparciu mediów lokalnych; przy czym zdecydowanie gorzej postrzegane jest wspieranie mediów lokalnych.

Kolejnym elementem składającym się na działalność marketingowo-promocyjną jest przyciąganie nowych mieszkańców i turystów. Promocja w tym zakresie, może być realizowana w dwojaki sposób: na stronach internetowych jednostek samorządowych oraz przy okazji imprez krajowych lub zagranicznych (np. różnego rodzaju targach, wystawach itp.).

Działalność władz lokalnych, której celem jest przedstawienie obszaru EGO jako korzystnego miejsca do zamieszkania, oceniana jest niejednoznacznie. Wśród udzielanych przez organizacje pozarządowe odpowiedzi przeważają dwie, które podkreślają potrzebę tego typu promocji (niezależnie od sposobu realizacji). Z jednej strony NGO zauważają aktywność gminy/powiatu w badanej dziedzinie, ale wskazują na ich niewystarczający charakter; równie często nie dostrzegają żadnych działań promocyjnych nakierowanych na przyciąganie nowych mieszkańców. Nieco lepiej w tym zestawieniu wypada Ełk, gdzie pojawiły się głosy o dostatecznym stopniu realizacji zadania poprzez stronę www.

Na podstawie uzyskanych opinii można stwierdzić, że różnego rodzaju działania marketingowo-promocyjne są realizowane i potrzebne, jednak ankietowani podkreślają jednocześnie konieczność zwiększenia aktywności władz w tej dziedzinie. Nieco lepiej oceniono promocję za pomocą stron internetowych. Nie jest to zaskoczeniem, ta metoda jest zdecydowanie najtańsza i jednocześnie może przynieść najlepsze rezultaty (ze względu na szeroką dostępność prezentowanych informacji).

1.1.7. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Formy prowadzonej współpracy są mało zróżnicowane w poszczególnych jednostkach samorządowych. Zdecydowanie przeważają **projekty miękkie**, które dotyczą głównie dziedzin kultury, sportu, nawiązywania kontaktów międzyludzkich oraz przekazywania doświadczeń. Jako przykłady można wskazać:

wymianę młodzieży, grup zawodowych, pracowników samorządowych,

szkolenia przedsiębiorców,

„podglądanie” rozwiązań dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznej,

„podglądanie” rozwiązań dotyczących nowoczesnych technologii.

Są to projekty społeczne, które mogą wpływać na kształtowanie kapitału ludzkiego, sprzyjać zdobywaniu informacji, rozwijaniu umiejętności, czy poszerzaniu wiedzy.

Tylko trzy gminy wspomniały o **projektach twardych**. Były to miasta – Ełk, Gołdap i Olecko, które w ramach współpracy podjęły przedsięwzięcia inwestycyjne. Należały do nich:

budowa amfiteatru,

oczyszczenie jeziora Gołdap,

budowa dwóch stadionów

budowa placu w centrum miasta.

W zakresie współpracy międzynarodowej słabo wykorzystywane są kontakty z urzędem marszałkowskim. W latach 2006-2012 gminy EGO sporadycznie uczestniczyły we wspólnych inicjatywach. Jednocześnie, za każdym razem były tylko ich uczestnikami, a nie współorganizatorem. Najczęściej samorządy uczestniczyły w spotkaniach z przedstawicielami partnerskich regionów województwa. Tylko pojedyncze gminy uczestniczyły w zagranicznych wyjazdach, jak wizyty studyjne (Gołdap, Olecko i Prostki), misje gospodarcze lokalnych przedsiębiorców (Gołdap), imprezy promocyjne województwa (Gołdap i Prostki), konferencje zagraniczne dotyczące rozwoju regionalnego i lokalnego (Gołdap, Prostki i Stare Juchy), czy też brały udział w działalności biura regionalnego w Brukseli (Ełk i Gołdap). Co istotne, tylko dwa samorządy uczestniczyły w zagranicznej misji na terenie gminy w województwie (Gołdap i Prostki). Wskazuje to tym samym, że ograniczona aktywność jest wynikiem raczej braku zainteresowania, niż kwestiami związanymi z kosztami.

Kilka gmin przytacza przykłady konkretnych działań, które mogłyby przyczynić się do intensyfikacji współpracy z Okręgiem Kaliningradzkim. Zwrócono uwagę na kwestię komunikacji i konieczność jej poprawy. Pojawiła się propozycja **stworzenia linii kolejowej** łączącej EGO z Federacją Rosyjską, co miałyby wpłynąć przede wszystkim na udrożnienie wymiany towarowej. Podkreślone zostało także **znaczenie drogi krajowej nr 65** jako ciągu ułatwiającego prowadzenie wspólnych działań. Należy wspomnieć o postulacie **rozwoju współpracy biznesowej**, która powinna dotyczyć również kontaktów z Litwą. W tym kontekście zaproponowano **stworzenie Biura Przedsiębiorczości oraz Banku Danych Firm** – te inicjatywy mogłyby zbliżyć do siebie lokalnych przedsiębiorców i mieć przełożenie na wzmocnienie współpracy gospodarczej.

Pomimo ogólnego przekonania o konieczności wykorzystania sąsiedztwa Obwodu, nie wszystkie samorządy dostrzegają możliwość kształtowania warunków rozwoju kontaktów. W dwóch gminach powiatu ełckiego panuje przekonanie, że są one położone zbyt daleko od granicy, aby mieć faktyczny wpływ na budowanie relacji. W roli najważniejszego aktora widziałyby Gołdap ze względu na bezpośrednie położenie przy granicy.

1.2. KONKURENCJA O INWESTORÓW

Konkurencja o inwestorów (zarówno krajowych jak i zagranicznych, nie tylko o firmy duże ale także o małą i średnią przedsiębiorczość) ma niebagatelny wpływ na podstawowe filary rozwoju lokalnego, w szczególności na zatrudnienie i weryfikację zalet lokalizacyjnych.

Podregion ełcki nie należy do obszarów o silnie rozwiniętej przedsiębiorczości. Nieznacznie, ale przegrywa on w konkurencji o firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników, jak i o firmy jednoosobowe z przeciętnym podregionem w kraju oraz z pozostałymi podregionami województwa warmińsko-mazurskiego. Szansą dla podregionu może być **utrzymanie pozytywnej dynamiki zmian w liczbie firm zatrudniających powyżej 9 pracowników**, która jest wyższa zarówno od dynamiki zmian na poziomie krajowym jak i dynamiki tego wskaźnika w pozostałych podregionach Warmii i Mazur (tabela 3).

Powiaty ziemskie obszaru EGO w porównaniu z pozostałymi powiatami podregionu ełckiego (za wyjątkiem powiatu giżyckiego) dość dobrze radzą sobie na polu konkurencji o przedsiębiorców. Statyczne wskaźniki przedsiębiorczości dla powiatów obszaru EGO w roku 2012 oscylują w okolicach średniej krajowej dla tych wskaźników na poziomie powiatów ziemskich. Pod względem dynamiki wskaźników przedsiębiorczości powiaty obszaru EGO dystansują średnie wskaźniki na poziomie krajowym oraz wskaźniki dla pozostałych powiatów podregionu ełckiego (tabela 4).

Tabela 3. Zarejestrowane podmioty gospodarcze w podregionie ełckim i podregionach podobnych

	Zarejestrowane firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby zarejestrowanych firm zatrudniających powyżej 9 pracowników (2002=100)	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (2000=100)
Podregion ełcki	4,3	117,7	5,9	107,9
Średnia krajowa dla podregionów	4,9	117,1	7,1	112,3
Podregion elbląski	4,6	114,4	5,5	102,1
Podregion olsztyński	4,9	116,7	6,3	107,7
Podregion suwalski	3,0	109,3	5,7	115,0
Podregion łomżyński	3,4	115,6	5,3	108,3
EGO	4,3	121,0	6,1	118,3
EGO jako % podregionu	51,6		53,4	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze EGO na przestrzeni lat 2000–2012 ulegała systematycznemu wzrostowi. W 2012 r. stanowiła 127% stanu z 2000 r. (wzrost o 2543 jednostki - do 11800 podmiotów).

Tabela 4. Zarejestrowane podmioty gospodarcze w powiatach podregionu ełckiego

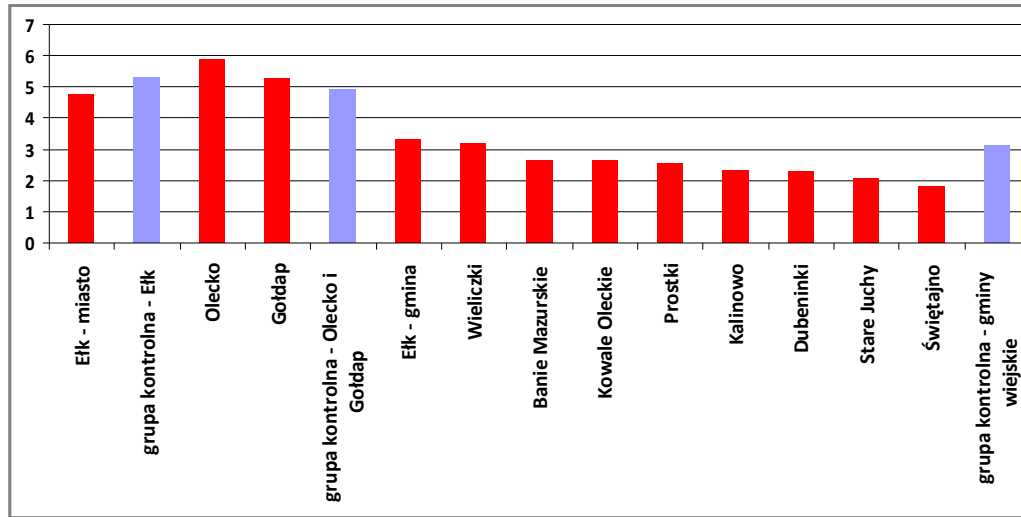
	Zarejestrowane firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby zarejestrowanych firm zatrudniających powyżej 9 pracowników (2002=100)	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (2002=100)
Powiat ełcki	4,1	121,0	5,8	111,3
Powiat olecki	4,6	128,4	6,8	120,1
Powiat gołdapski	4,5	113,2	6,2	113,7
Powiat węgorszewski	4,0	122,3	4,7	106,4
Powiat piski	4,0	113,1	5,3	99,0
Powiat giżycki	4,8	113,0	6,6	93,3
Średnia krajowa dla powiatów	4,2	118,8	6,2	104,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Biorąc pod uwagę firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w roku 2012 tylko Olecko i Gołdap wśród miast powiatowych oraz gminy wiejskie Ełk i Wieliczki osiągają wyższe wskaźniki w porównaniu ze średnimi wskaźnikami w grupach odniesienia (wykres 6).

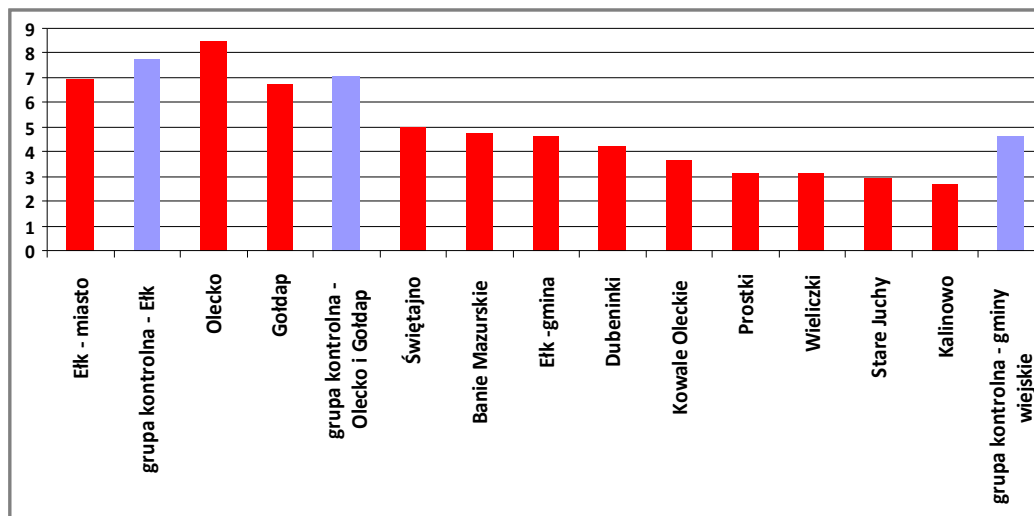
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły w 2012 r. około 75% wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze EGO (przeciętnie w polskich podregionach odsetek ten w 2012 roku wynosił 78%, w powiatach 79%). Miasto Olecko cechuje się przedsiębiorczością wyraźnie wyższą od pozostałych jednostek obszaru EGO oraz od średniej przedsiębiorczości w grupie jednostek podobnych (wykres 7).

Wykres 6. Zarejestrowane firmy zatrudniające powyżej 9 pracowników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 7. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców (2012)

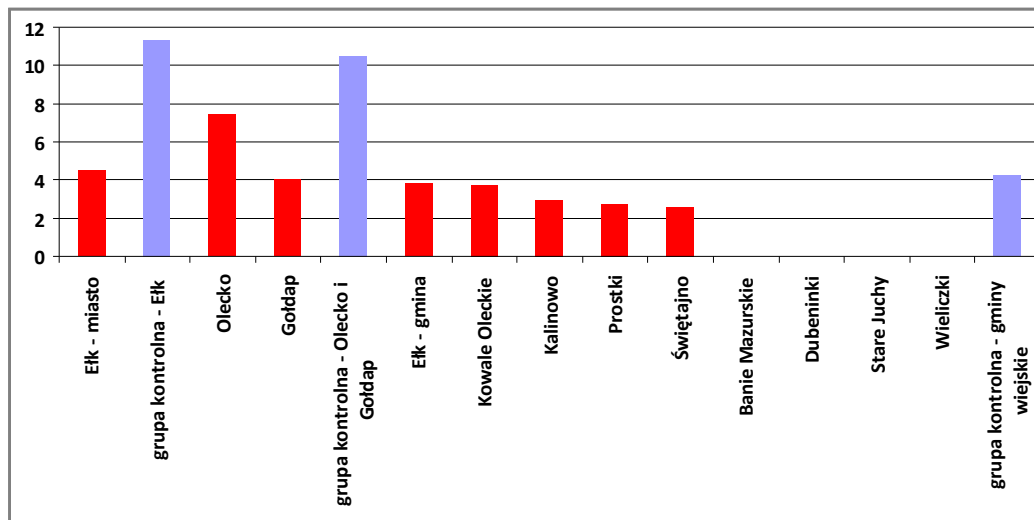

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Kapitał zagraniczny

O ile na polu konkurencji o krajowych, małych i większych przedsiębiorców, jednostki obszaru EGO radzą sobie przeciętnie o tyle w konkurencji o zagranicznych inwestorów konkurenci dystansują je wyraźnie (wykres 8). Na obszarze EGO w 2012 r. na 10 000 mieszkańców przypada średnio 4 firmy z udziałem kapitału zagranicznego, podczas gdy wskaźnik ten dla powiatów giżyckiego i węgorzewskiego wynosi 7, a średnio dla powiatów w Polsce – 8.

Wykres 8. Spółki z udziałem kapitału zagranicznego w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców (2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W tym miejscu należy przytoczyć opinie przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu, którzy słabe zainteresowanie inwestorów obszarem EGO tłumaczą m.in. negatywnym wizerunkiem tego regionu wśród inwestorów pogłębianym dodatkowo niekorzystną polityką państwa promowania silnych centrów rozwojowych.

Innowacyjność

Gminy obszaru EGO przegrywają z rywalami na polu konkurencji o firmy działające w branżach innowacyjnych. Analizując liczbę zarejestrowanych firm w sekcjach PKD, w których znajduje się działalność istotna z punktu widzenia gospodarki innowacyjnej i obsługi biznesu w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2012 r. wśród gmin obszaru EGO jedynie w Olecku wskaźnik ten znajduje się nieco powyżej średniego wskaźnika dla grup kontrolnych (tabela 5).

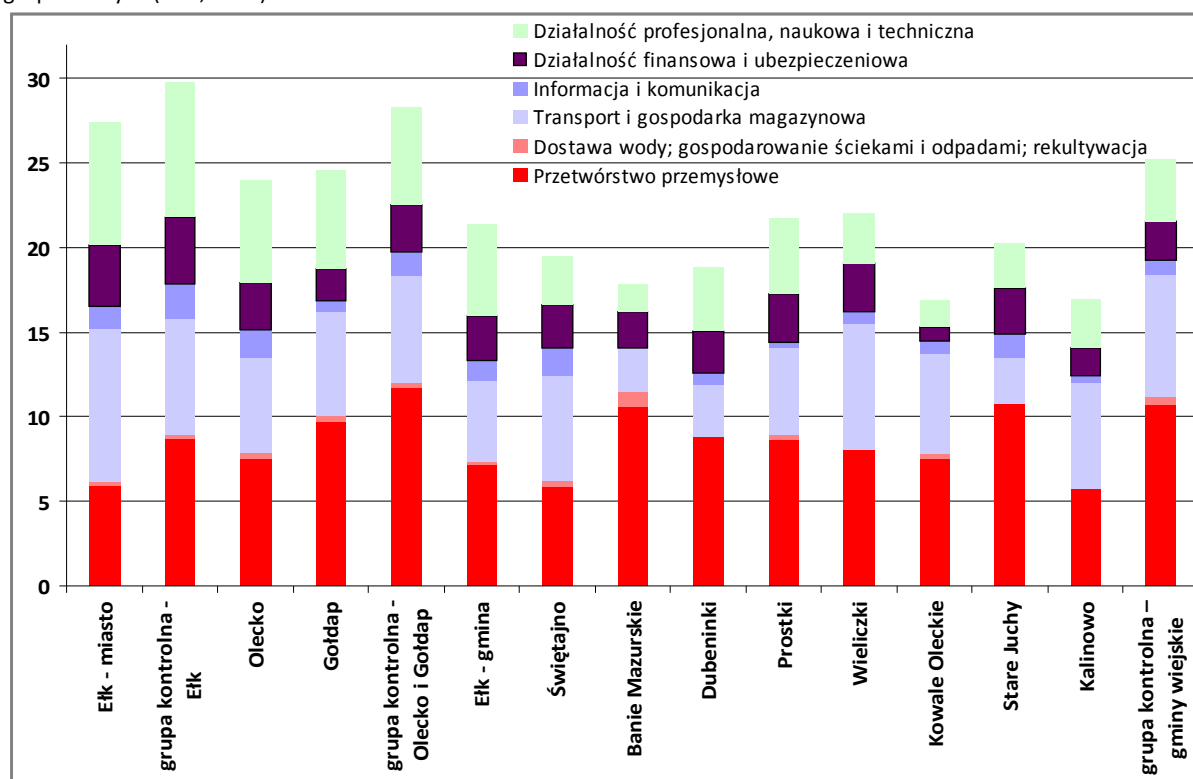
Pod względem udziału firm zajmujących się działalnością związaną z gospodarką innowacyjną w liczbie wszystkich zarejestrowanych w danej jednostce podmiotów gospodarczych w 2012 r. wszystkie gminy obszaru EGO na tle średniej w grupach kontrolnych wypadają słabo. W przypadku sekcji dotyczących działalności finansowej i ubezpieczeniowej, informacji i komunikacji, działalności naukowej i technicznej oraz transportu i gospodarki magazynowej tylko nieliczne gminy obszaru EGO charakteryzują się wskaźnikami wyższymi od średnich dla grup odniesienia (wykres 9).

Przedsiębiorcy obszaru EGO twierdzą, że stosunkowo często wprowadzają nowe produkty i usługi na rynek (najczęściej deklarują to firmy handlowe). Należy w tym przypadku wyraźnie podkreślić, że firmy handlowe są głównie (choć nie zawsze) użytkownikiem i pośrednikiem rozwiązań innowacyjnych (wprowadzają i sprzedają innowacje innych).

Tabela 5. Zarejestrowane podmioty gospodarcze w sekcjach „innowacyjnych” (C, E, H, J, K, M) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminach obszaru EGO (2012)

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów na 1000 mieszkańców
Elk – miasto	24,9
Grupa kontrolna - Elk	30,5
Olecko	27,4
Gołdap	22,3
Grupa kontrolna – Gołdap i Olecko	26,2
Elk – gmina	12,3
Świątajno	12,0
Banie Mazurskie	11,0
Dubeninki	9,8
Prostki	9,2
Wieliczki	8,7
Kowale Oleckie	8,0
Stare Juchy	7,7
Kalinowo	5,9
Grupa kontrolna – gminy wiejskie	14,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 9. Udział firm zarejestrowanych w sekcjach innowacyjnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (w %, 2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jak wskazują wyniki stosunkowo mniej innowacji wprowadzają firmy średnie i duże w porównaniu do małych i mikro. W tym przypadku istotnym zagadnieniem jest rozróżnienie innowacji na poziomie przedsiębiorstwa i rynku. Dlatego można oczekiwać, że znaczna część

małych i mikroprzedsiębiorstw stosuje rozwiązania innowacyjne dla siebie, a powszechnie używane przez inne firmy.

Przedsiębiorstwa duże i średnie najbardziej odczuwają brak informacji o ofercie współpracy ze strony szkół wyższych. Mówi tak ponad 1/3 z nich. Relatywnie mniej taką potrzebę odczuwają przedsiębiorstwa małe i mikro, w których większość zmian i innowacji pochodzi z pomysłów własnych i od klientów, i które do tej pory nie nastawiały się tak bardzo na współpracę z placówkami naukowymi. Niemniej zapotrzebowanie na poziomie 40% i więcej – za wyjątkiem przedsiębiorstw małych – na więcej informacji o współpracy ze szkołami wyższymi może wskazywać na niewystarczające działania w tym zakresie i duży potencjał na przyszłość. Według badań to zapotrzebowanie i niezrealizowany potencjał jest rozłożony dość równomiernie na terenie EGO po uwzględnieniu wskazań na „nie wiem”. Około 1/3 przedsiębiorstw chciałaby mieć lepszy dostęp do ofert współpracy ośrodków badawczo-rozwojowych. Jest to dużo mniejszy odsetek niż w przypadku szkół wyższych.

Niezależnie od doboru „perspektywicznych” branż, regionalnym firmom należy zapewnić kontakt z nauką i wsparcie w rozwoju kwalifikacji – były to główne postulaty odnośnie wzmacniania innowacyjności deklarowane przez instytucje otoczenia biznesu.

Oferta lokalnej gospodarki

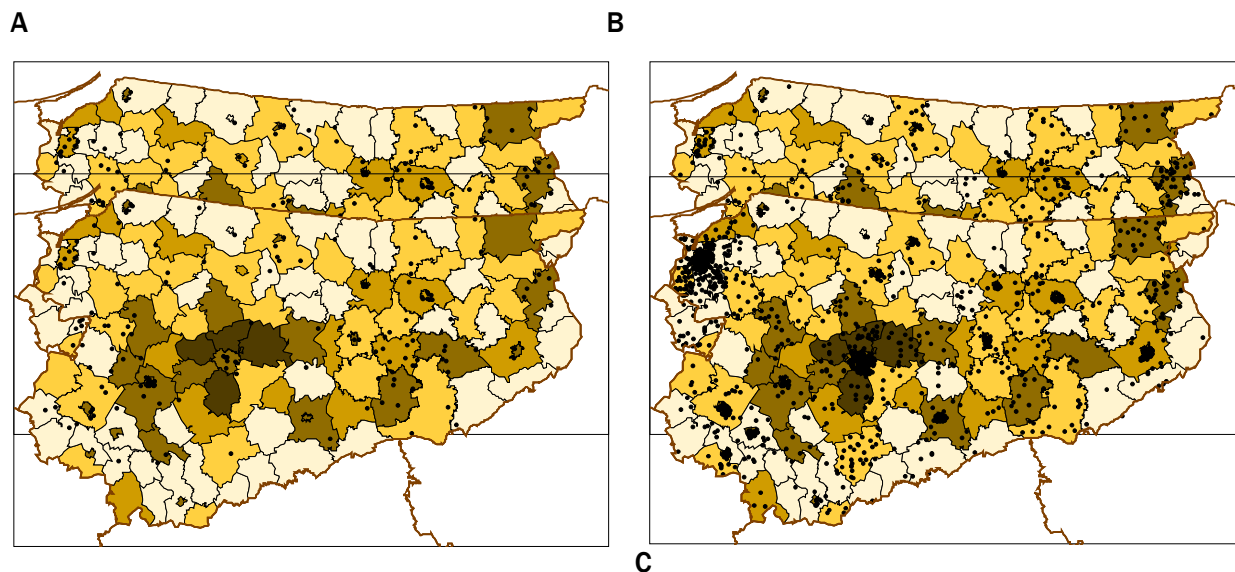
Na obszarze EGO dość dobrze rozwinięte są branża turystyczna, szeroko rozumiany przemysł meblarski i drzewny oraz przetwórstwo rolno-spożywcze (rys. 1). Branże te należą do najbardziej konkurencyjnych w skali całego województwa, zatem problem oferty lokalnej gospodarki powinien być rozpatrywany również w kontekście konkurencji, a także możliwości powiązań kooperacyjnych.

Z racji położenia geograficznego i zasobów naturalnych wszystkie JST obszaru EGO w swoich celach strategicznych stawiają na rozwój i inwestycje w **turystykę**. Dotyczy to przede wszystkim rozwoju gospodarstw agroturystycznych, rozbudowy bazy noclegowej, rozbudowy turystyki całorocznej, promowania produktów lokalnych oraz poprawienia informacji turystycznej i promocji regionu. Z rozwojem turystyki następuje rozwój dziedzin około turystycznych, do których często zalicza się handel i usługi, na które popyt rośnie wraz z rozwojem turystyki. Sektor turystyczny uzupełniany jest przez zakłady produkcyjne, które wytwarzają produkty dla branży turystycznej (np. jachty i łodzie, ale również wszelkiego rodzaju sprzęt turystyczny).

Sektor produkcji nie jest silnie rozwinięty, dlatego jego dalszego rozwoju upatruje się głównie w zakładach przetwórstwa rolno – spożywczego oraz zakładach obróbki drewna, a także rzemiośle i drobnej wytwórczości.

Jednym z najważniejszych problemów, jakie stoją przed przedsiębiorcami, to rozszerzenie swoich rynków, ponieważ obszar EGO charakteryzowany jest przez nich, jako mało zamożny (wysokie bezrobocie, niskie dochody, stawianie na cenę a nie na jakość, brak funduszy potencjalnych odbiorców, mały rynek zbytu, mały popyt wśród lokalnej społeczności).

Rysunek 1. Zakłady z wybranych branż na tle klimatu przedsiębiorczości

D

A – produkcja i przetwórstwo mięsa oraz wytwarzanie produktów mleczarskich;

B – produkcja wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa;

C – produkcja i naprawa statków i łodzi;

D – produkcja mebli.

Źródło: Dziemianowicz W., Samulowski W., Szmigiel K. (2006), *Uwarunkowania lokalne jako czynnik determinujący konkurencyjność i innowacyjność firm*, w: Dziemianowicz W., Juchniewicz M., Samulowski W., Szmigiel K. (red.), *Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki Warmii i Mazur*, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa-Olsztyn.

Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego jest szczególnie dostrzegany (np. przez pryzmat dokumentów strategicznych) w gminach: Banie Mazurskie, Stare Juchy, Wieliczki, Świętajno, Prostki, Kalinowo, gmina Elk, Dubeninki, Kowale Oleckie, Powiat Elcki, Powiat Gołdapski. Podkreśla się, że warunkiem realizacji tego celu jest poprawa koniunktury tej branży oraz wdrażanie ogólnokrajowych programów pomocy. Cel ma być osiągnięty poprzez:

tworzenie grup producenckich i ich wsparcie w postaci pozyskiwania rynków zbytu,

specjalizację produkcji rolnej,

szkolenia i bazę informacyjną,

wspieranie rolnictwa ekologicznego,

wsparcie dla nowo powstałych i istniejących zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego,

wprowadzanie nowych technologii w produkcji rolnej, zgodnej z wymogami unijnymi (powiat Elk),

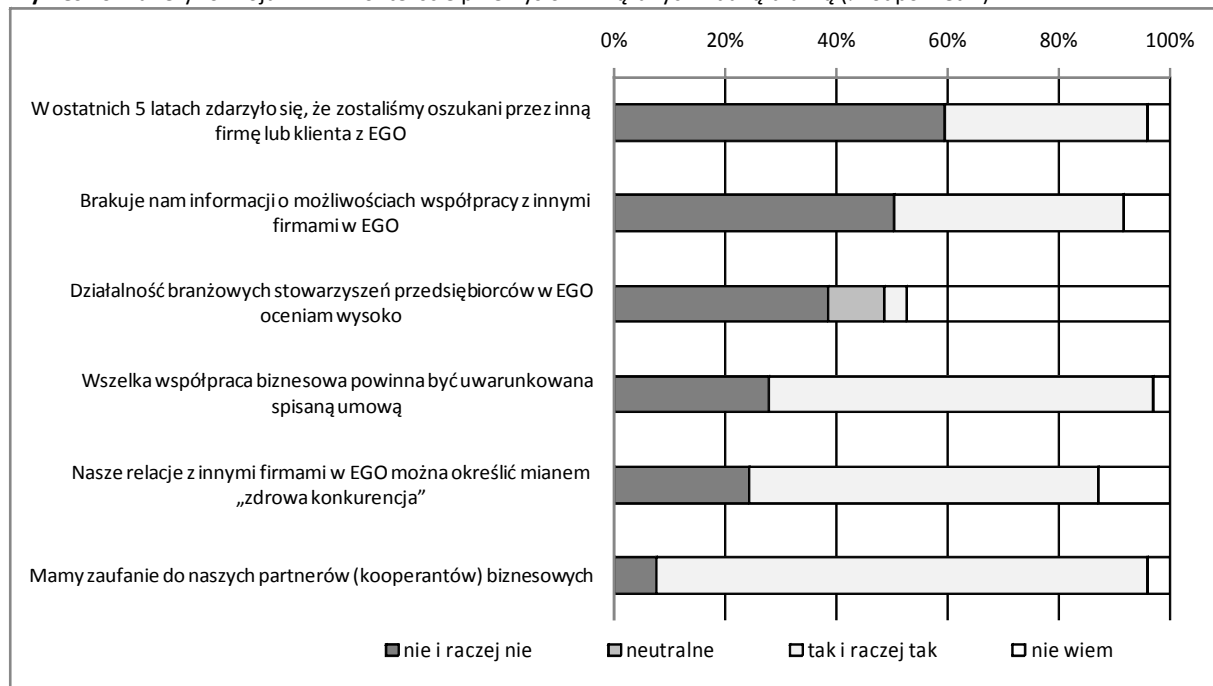
nawiązanie bliższych kontaktów handlowych z regionami w krajach sąsiednich (izby rolnicze),

stworzenie centrum logistyczno-magazynowego dla firm ukierunkowanych na Wschód (powiat Elk).

Cel ten będzie dodatkowo trudny do zrealizowania ponieważ duża część obszaru EGO znajduje się na terenie charakteryzującym się niekorzystnymi warunkami klimatycznymi (ponad 100 dni rocznie z przymrozkami, okres wegetacyjny ok. 190 dni, stosunkowo długa i surowa zima). Realizacja tego celu ma nastąpić poprzez **rozwój drobnej przedsiębiorczości** przyjaznej środowisku np. przemysł rolno-spożywczy, lekki, rzemiosło, rękodzielnictwo, itp.

Branża meblarska i przemysły z nią związane również stanowi ważny element gospodarki, przynajmniej niektórych jednostek (np. w powiecie ełckim podkreśla się wagę przemysłu drzewnego, przetwórstwa drewna i runa leśnego). Zatem również branża meblarska powinna być taktowana jako potencjalny klaster skupiający nie tylko firmy operujące materiałem drzewnym, ale również ich wszelkich kooperantów (producenci maszyn, projektanci, firmy spedycyjne etc.). Tylko takie podejście gwarantuje wzrost konkurencyjności całego obszaru EGO, ale również będzie przyspieszało nawiązywanie współpracy i rozszerzanie rynków dla obecnych przedsiębiorców. Wyniki odpowiedzi biznesu wskazują na spory potencjał do budowania różnorodnych inicjatyw klastrowych (wykres 10).

Wykres 10. Bariery rozwoju firm w kontekście przemysłów związanych z daną branżą (% odpowiedzi)

Źródło: badania własne.

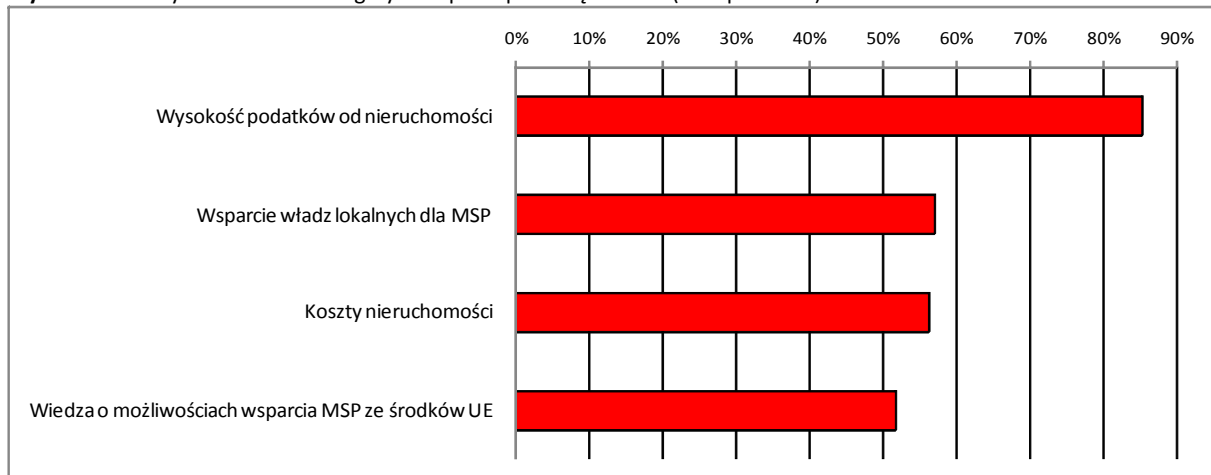
Koszty działalności i dostęp do kapitału

Spośród 26 cech EGO ocenianych przez przedsiębiorców koszty prowadzenia działalności gospodarczej oraz dostęp do środków UE otrzymały największy odsetek ocen negatywnych (wykres 11). Nieco lepiej jest z oceną dostępności pożyczek i kredytów. Jednocześnie przedsiębiorcy niemal jednomyślnie twierdzą, że obniżanie podatków lokalnych jest ważnym instrumentem wspierania MSP.

Podobnego zdania są również przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu, choć kładą również nacisk na budowę systemu wsparcia finansowego inwestycji przedsiębiorców. Szczególnie istotne jest, by wspierać rozpoczynających działalność. Postulat stosowania zachęt podatkowych nie jest spełniany przez władze lokalne (wyjątkiem jest tylko kilka gmin, ale również w skali kraju nie wszystkie gminy decydują się na stosowanie finansowych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości).

Ponad połowa przedsiębiorstw skarży się na brak wiedzy na temat możliwości finansowania MSP ze środków UE. Jednocześnie widoczne są różnice między przedsiębiorstwami działającymi w różnych powiatach, a także między firmami różnej wielkości. Relatywnie najwyżej swoją wiedzę i dostępność do środków UE oceniły przedsiębiorstwa działające na terenie powiatu Elckiego. Natomiast w każdym powiecie zakres odpowiedzi negatywnych wahał się w przedziale od 30% w powiecie Elckim do prawie 60% w Oleckim. Taka sytuacja informacyjna istnieje niezależnie od branży – wahania odpowiedzi są tu nieznaczne.

Wykres 11. Cechy EGO ocenione negatywnie przez przedsiębiorców (% odpowiedzi)

Źródło: badania własne.

Dostęp do pożyczek i kredytów jest najniżej oceniany w powiecie Gołdapskim – narzeka na to ok. 40% przedsiębiorców. W Olecku i Elku ten odsetek kształtuje się na poziomie ok. 20%.

Kwalifikacje siły roboczej

Problem jakości siły roboczej dotyczy, zdaniem przedsiębiorców, głównie pracowników o niskich kwalifikacjach (przede wszystkim chodzi o mentalność i same kwalifikacje). Relatywnie najmniej problemów z zatrudnianiem nowych pracowników mają przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie powiatu gołdapskiego (prawie 70% tych firm nie ma z tym problemu). Natomiast sytuacja jest odwrotna w powiecie Oleckim oraz Elckim.

Najłatwiej jest o pozyskanie nowych pracowników w branży produkcyjnej, natomiast dużo trudniej w usługach i jeszcze trudniej w handlu. Pomimo tego, że przedsiębiorcy z powiatu gołdapskiego mieli najmniej problemów z pozyskaniem nowych pracowników, to jednak najbardziej narzekają na ich mentalność rozumianą najczęściej jako szacunek do swojej pracy i obowiązkowość. W drugiej kolejności najbardziej narzekali na te zagadnienia przedsiębiorcy z Olecka jednak odsetek tych niezadowolonych był około dwukrotnie mniejszy, niż tych w Gołdapi.

Pomimo dużej podaży pracowników, **kwalifikacje pozostają jednym z ważniejszych problemów przedsiębiorców**. Przykładowo w powiecie gołdapskim prawie 40% przedsiębiorców jest z tego powodu niezadowolonych, a kolejne 40% ocenia kwalifikacje pracowników na poziomie średnim. Nieco lepiej, ale też negatywnie, wygląda ta ocena w powiecie oleckim, a relatywnie najlepiej w elckim. Według branż, najniżej kwalifikacje pracowników prostych oceniają producenci – prawie 40% na to narzeka, a kolejne ok. 25% procent ocenia na poziomie średnim. Nieco lepiej sytuacja wygląda w handlu i w usługach. Jednak **poziom zadowolenia w przypadku każdej branży nie przekracza 25%**.

Zupełnie inaczej niż w przypadku pracowników prostych wygląda sytuacja z osobami wykwalifikowanymi. Odsetek firm pozytywnie to oceniających jest wyższy niż średnio i negatywnie. Największe różnice w zadowoleniu z kwalifikacji pracowników wysoko wykwalifikowanych widać pomiędzy różnymi branżami. Wyraźnie mniejsze zadowolenie występuje w branży produkcyjnej (niecałe 20% wskazań na ocenę 4 i 5), podczas gdy przedsiębiorcy z branży usługowej i handlowej oceniają kwalifikacje dużo wyżej. Jednak zarówno w przypadku mentalności jak i kwalifikacji pracowników wysoko wykwalifikowanych zwraca uwagę liczba odpowiedzi „nie wiem” co może świadczyć o **niskim poziomie zainteresowania i styczności wielu przedsiębiorców z wykwalifikowaną siłą roboczą**.

Problem rynku pracy pojawia się bardzo wyraźnie w dokumentach strategicznych. W walce z bezrobociem JST poszukują wszelkich alternatywnych możliwości finansowania, m. in. opartych o fundusze zagraniczne. Niektóre gminy zaznaczają, że ważnym aspektem rozwoju gospodarczego jest wzrost mobilności zawodowej mieszkańców i ich kreatywności w poszukiwaniu pozarolniczych źródeł utrzymania.

Bez wątpienia w obszarze zasobów siły roboczej najwięcej pozytywnych ocen ma podaż pracy prostej, co wynika z charakteru całego regionu, ale prawdopodobnie stosunek do tego

zagadnienia zależy od przyjętej koncepcji rozwojowej (czy celem będzie utrwalanie takiego stanu, czy zwiększanie podaży ludzi o wysokich kwalifikacjach).

Dostępność komunikacyjna i infrastruktura

Dostępność komunikacyjna należy do grona najważniejszych czynników lokalizacji, determinuje również możliwości kooperacyjne firm, a także ich rynki zbytu. To właśnie te elementy są najczęściej wymieniane przez przedsiębiorców, gdy pytani są o największe bariery ich działalności. Pomimo zrealizowanych licznych inwestycji drogowych, wciąż wskazywane są zarówno zły stan dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych, jak i brak parkingów, utrudnienia spowodowane zbyt niskimi wiaduktami, a także problemy z zasięgiem telefonii komórkowej i dostępem do Internetu.

Również przedstawiciele IOB jako najważniejszą barierę w działalności podmiotów gospodarczych wymieniają słabą dostępność komunikacyjną, a na drugim miejscu wskazują niedorozwój infrastruktury drogowej wewnątrz EGO.

Jednak sytuacja ta ulega poważnej zmianie. Trzy obwodnice, trzech miast obszaru EGO (Ełk, Gołdap, Olecko) to zdumiewający efekt kilkunastu lat starań władz samorządowych. Kolejna decyzja o nadzwyczajnym znaczeniu dla rozwoju obszaru EGO to decyzja Rządu RP o przebiegu drogi S61 przez Ełk. Trasa S61 jest częścią pierwszego paneuropejskiego korytarza transportowego Via Baltica, który ma połączyć kraje Europy Zachodniej przez Warszawę z krajami nadbałtyckimi i Finlandią. W Polsce poprowadzona ma być przez Suwałki, Raczki, Ełk, Szczuczyn, Stawiski, Łomżę, Ostrów Mazowiecką, Wyszaków i Radzymin.

Kolejnym wzmocnieniem szans rozwojowych EGO staje się planowana budowa szlaku kolejowego Rail Baltica, przebiegająca między innymi przez Olecko i Ełk. Rail Baltica to linia kolejowa E75 Warszawa – Białystok – Augustów – Suwałki – Trakiszki do granicy z Litwą. Trasa ta ma priorytetowe znaczenie, bo łączy Warszawę z Kownem, Rygą, Tallinem i Helsinkami. Jest fragmentem pierwszego Transeuropejskiego korytarza transportowego. Jest jedynym połączeniem kolejowym pomiędzy krajami nadbałtyckimi: Litwą, Łotwą i Estonią z Polską i innymi krajami UE.

Po raz kolejny ujawniają się wielkie potrzeby inwestycyjne, które nie mogą być zaspokojone pomimo licznych działań władz lokalnych. Jednak w tym obszarze znajduje się również działanie władz lokalnych, które nie jest powszechnie stosowane, tj. rozwój infrastruktury związanej z ofertą inwestycyjną gminy.

Obszar EGO oprócz wskazanych słabości posiada bardzo silną stronę, jaką jest dostępność nieruchomości na cele gospodarcze.

Instytucje otoczenia biznesu

Do otoczenia biznesu zaliczają się różnego rodzaju instytucje świadczące usługi dla przedsiębiorców, jednostki naukowe, a także administracja.

Przedsiębiorcy obszaru EGO jako ważną barierę swojej działalności wymieniają „niesprzyjające warunki do rozwoju przedsiębiorczości”. Pod tym hasłem kryją się następujące problemy:

brak współpracy z władzami lokalnymi,

biurokracja,

niechęć społeczeństwa do współpracy,

wysokie podatki,

nierówne traktowanie przedsiębiorców przez władze lokalne,

zbyt rzadkie spotkania władz z przedsiębiorcami,

monopolistyczna polityka lasów państwowych

brak wsparcia inwestycji w odnawialne źródła energii (elektrownia wodna) przez władze lokalne.

Jednocześnie odpowiedzi sugerują, że znaczna część przedsiębiorców wysoko ocenia jakość obsługi w urzędach gmin (z analiz wynika, że wszystkie samorządy prowadzą działania w zakresie podnoszenia jakości obsługi). Można założyć, że przedsiębiorcy dobrze oceniają formalne kontakty wynikające niejako z zapisów ustaw. Jednak oczekują od władz znacznie szerszych działań, a przede wszystkim konieczna jest aktywizacja w zakresie wymiany informacji.

W opinii znaczącej większości przedsiębiorców **władze lokalne nie utrudniają przedsiębiorcom prowadzenia ich działalności, ale też nie przyczyniają się w znaczącym stopniu do tego, aby im pomóc**. Ponadto bardzo nisko oceniana jest skuteczność władz lokalnych w rozwiązywaniu problemów MSP.

Pomimo deklaracji o licznych działaniach na rzecz podnoszenia kwalifikacji, można stwierdzić, że generalnie samorządy EGO nie są zbyt aktywne w zakresie szkoleń na temat pozyskiwania inwestorów zagranicznych.

Te dość krytyczne opinie przedsiębiorców współwystępują z ocenami samokrytycznymi przedstawicieli samorządów. Problemy pojawiają się na kilku płaszczyznach:

wspólne spotkania administracja – przedstawiciele biznesu: trudności wynikają przede wszystkim ze względu na to, że sfera biznesu oczekuje jedynie obniżania podatków. Ponad połowa gmin wskazuje również na brak czasu na współpracę po stronie przedsiębiorców. Rzadziej wskazywany jest brak chęci współpracy. Co trzecia gmina jako przyczyny tego stanu upatruje w tym, że przedsiębiorcy nie dzielą się swoimi problemami z przedstawicielami samorządów lokalnych. Wśród powodów słabej współpracy z biznesem, leżących po stronie samorządu, najczęściej wskazuje się brak znajomości oczekiwań przedsiębiorców. Dość często

spotykanym poglądem jest również stwierdzenie, że samorząd nie powinien wtrącać się do biznesu oraz że boi się konsekwencji złej współpracy biznes-polityka, a także, że samorząd dość słabo informuje o możliwościach współpracy. Z drugiej strony ponad połowa gmin wskazuje na intensywne prace na rzecz zaproszenia przedsiębiorców do udziału w działaniach promocyjnych gminy (Kalinowo, Elk, Gołdap, Kowale Oleckie, Prostki). Jednocześnie, samorządy dość biernie podchodzą do wykorzystywania w promocji gminy marek firm zlokalizowanych na ich terenie. Spośród analizowanych gmin tylko trzy podejmują nieliczne działania na rzecz uzyskania zgody dużych firm na wykorzystanie ich logo w materiałach promocyjnych gminy (Olecko, Stare Juchy, Gołdap). Pozostałe samorządy nie prowadzą tego typu działań z powodu braku możliwości. Wyjątkiem jest Elk, który wskazuje na brak takiej potrzeby;

wymiana informacji – większość gmin przygotowuje informacje skierowane specjalnie do przedsiębiorców i przesyła je bezpośrednio do zainteresowanych. Podkreślenia wymaga, że wśród gmin, które nie podejmują takich działań przeważają te, które wskazują na brak potrzeby, a tylko jedna wskazuje na brak możliwości;

zdefiniowanie potrzeb ze strony władz lokalnych odnośnie określonych typów inwestycji – władze lokalne mają różne oczekiwania względem przedsiębiorstw (ich typów), jakie chcieliby, aby zlokalizowały się na terenie ich gminy. Większość uważa jednak, że powinny być to **firmy wykorzystujące zasoby wewnętrzne gminy poprzez współpracę ze środowiskiem lokalnym** (7 na 10 respondentów). Ponad połowa wskazuje na obojętnie jakiego – każdego inwestora. Co istotne, żadna z gmin nie wskazała dużej firmy eksportującej towary do krajów wysoko rozwiniętych, a tylko jedna (Elk) wskazała na eksporterów stosujących nowoczesne technologie;

wykorzystania kontaktów międzynarodowych dla celów gospodarczych – generalnie samorządy lokalne w niewielkim zakresie wykorzystują możliwości współpracy zagranicznej na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Brakuje zrozumienia dla idei partnerstwa zagranicznego czy kontaktów międzynarodowych i traktowane są one w kategorii „wycieczek krajoznawczo-turystycznych czy wyjazdów integracyjnych”. Wśród liderów lokalnych samorządów podejmujących współpracę zagraniczną pojawiały się jednak głosy wskazujące na zrozumienie istotnej roli kontaktów międzynarodowych dla wymiany myśli, doświadczeń i możliwości uczenia się od innych.

Działania samorządów na rzecz poprawy klimatu przedsiębiorczości dostrzegane są przez organizacje pozarządowe. Jednak ocena :

opracowywania zachęt dla inwestorów,

wymiany informacji między władzami a przedsiębiorcami,

podnoszenia kompetencji i jakości obsługi w urzędzie,

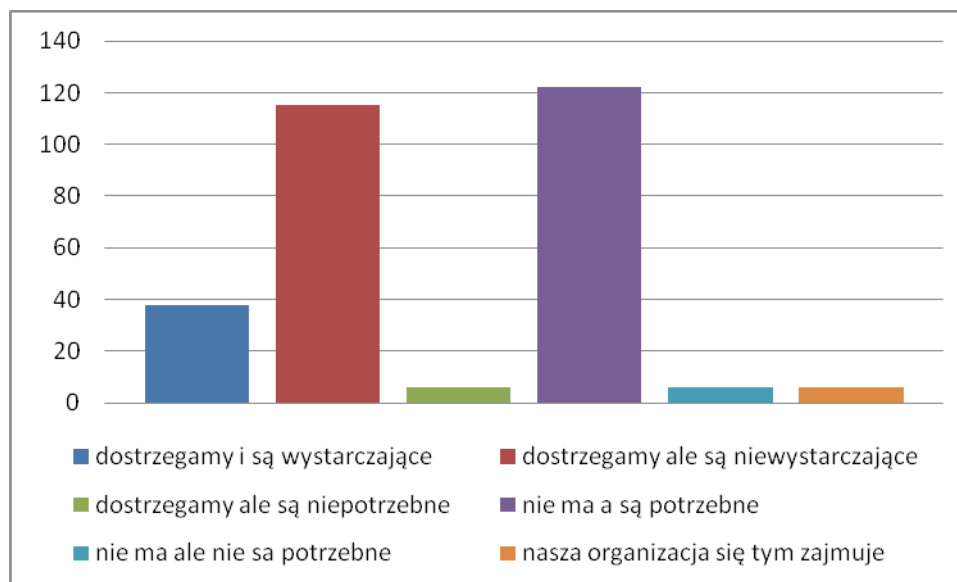
zaangażowania przedsiębiorców w promocję gminy/powiatu,

organizacji spotkań władza – biznes (tu uznano, że inicjatywa nie należy wyłącznie do władz i przedsiębiorców, ale ważną rolę pełnić mogą instytucje otoczenia biznesu i organizacje pozarządowe)

prowadzi do wniosku, że wciąż dużo jest jeszcze do zrobienia w zakresie tworzenia korzystnych warunków dla przedsiębiorców (wykres 12).

Przedsiębiorcy obszaru EGO bardzo nisko oceniają działalność branżowych stowarzyszeń. Najniżej w powiecie Gołdapskim i Elckim. Widać również dominujące niezadowolenie branży produkcyjnej na tle podobnie i nieco lepiej odpowiadających na to pytanie przedsiębiorców z branży handlowej i usługowej. Natomiast wysoki odsetek odpowiedzi ‘nie wiem’ może umacniać w przekonaniu o niewystarczającej aktywności tych stowarzyszeń.

Wykres 12. Ocena budowania klimatu przedsiębiorczości w gminach obszaru EGO

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych w dniach 28.06.2010-19.07.2010

1.3. KONKURENCJA O TURYSTÓW

Konkurencja w atrakcyjnym regionie

Podregion elcki leżący w obrębie obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski należy do najczęściej odwiedzanych przez turystów polskich regionów. Biorąc pod uwagę wskaźnik korzystających z noclegów w obiektach zagospodarowania turystycznego w przeliczeniu na 100 mieszkańców w 2009 r. podregion elcki mieści się w 25% podregionów z najwyższą wartością tego wskaźnika. Ponadto należy on do podregionów o najwyższej w Polsce dynamice zmian tego wskaźnika w latach 2003-2012. **Niestety to nie obszar EGO jest główną przyczyną**

tak dużego zdystansowania konkurujących z etckim podregionów na polu zabiegania o turystów. Jednostki obszaru EGO obsłużyły w 2012 r. jedynie co piątego turystę korzystającego z noclegów w podregionie etckim (tabela 6).

W porównaniu do pozostałych powiatów podregionu etckiego, jak i w odniesieniu do średnich wskaźników dla powiatów w kraju, w powiatach obszaru EGO rozwój turystyki pobytowej jest wyraźnie niższy. Rozwój turystyki pobytowej mierzony dynamiką zmian liczby korzystających z noclegów w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 2003-2012 jedynie w powiecie gołdapskim oscylował w okolicach średniego wskaźnika krajowego dla powiatów. W przypadku powiatu oleckiego można wręcz mówić o wyraźnym regresie na polu konkurencji o turystów (tabela 7).

Tabela 6. Korzystający z noclegów w przeliczeniu na 100 mieszkańców w podregionie etckim i podregionach podobnych

	Korzystający z noclegów na 100 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby korzystających z noclegów (2003=100)
Podregion etcki	71,7	199,5
Średnia krajowa dla podregionów	48,0	138,5
Podregion elbląski	40,9	160,5
Podregion olsztyński	70,1	91,1
Podregion suwalski	52,1	112,5
Podregion tomżyński	21,1	102,5
EGO	26,7	108,4
EGO jako % podregionu	19,3	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tylko w 4 z 12 gmin obszaru EGO wskaźnik turystyki pobytowej był wyższy od średnich wskaźników w grupach kontrolnych, a w przypadku dwóch gmin statystyka publiczna nie odnotowała żadnego turysty korzystającego z noclegów w 2012 roku (wykres 13).

Sekcje z branżami istotnymi dla rozwoju turystyki to sekcja I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi) oraz sekcja N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w której zarejestrowane są m.in. podmioty świadczące usługi z zakresu informacji turystycznej oraz pośrednictwa turystycznego). W gminach EGO zarejestrowanych jest mniej podmiotów gospodarczych w sekcjach związanych z turystyką w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w odniesieniu do oczekiwań związanych z potencjałem turystycznym (w ponad połowie gmin EGO wskaźniki te są niższe od średnich dla grup kontrolnych) (wykres 14). Wyjątkowo pozytywnie wypada tu Olecko, które nie należy do gmin EGO cieszących się wysoką popularnością wśród turystów, ale jest miastem cechującym się wysoką przedsiębiorczością.

Tabela 7. Korzystający z noclegów w przeliczeniu na 100 mieszkańców w powiatach podregionu etckiego

	Korzystający z noclegów na 100 mieszkańców (2012)	Dynamika zmian liczby korzystających z noclegów (2003=100)
Powiat etcki	28,2	119,6
Powiat olecki	14,5	50,6
Powiat gołdapski	37,6	164,3
Powiat węgorzewski	72,8	385,2
Powiat piski	69,3	186,8
Powiat giżycki	190,6	269,3
Średnia krajowa dla powiatów	43,3	163,0 (123,0)

* - w nawiasie podana została wartość przeciętna (mediana)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W opinii władz lokalnych turystyka jest dziedziną, która pozostała przez ostatni okres **wyrażnie zaniedbana**, a działania podejmowane cechowały się **dużą chaotycznością i brakiem koordynacji**. Obszar EGO jest według nich terenem o wysoce niewystarczającym wykorzystaniu potencjału zawartego w walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Czynnikiem odpowiedzialnymi za taki stan rzeczy są np.:

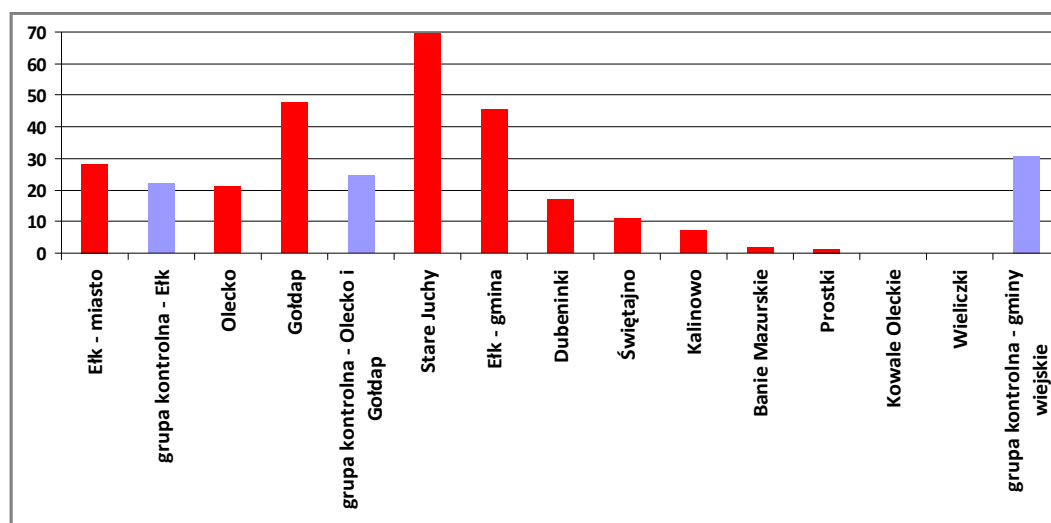
słaba dostępność komunikacyjna obszaru EGO;

brak spójnych działań;

niepowołanie do życia lokalnej organizacji turystycznej, która mogłaby zająć się koordynacją działań związanych z turystyką na obszarze EGO;

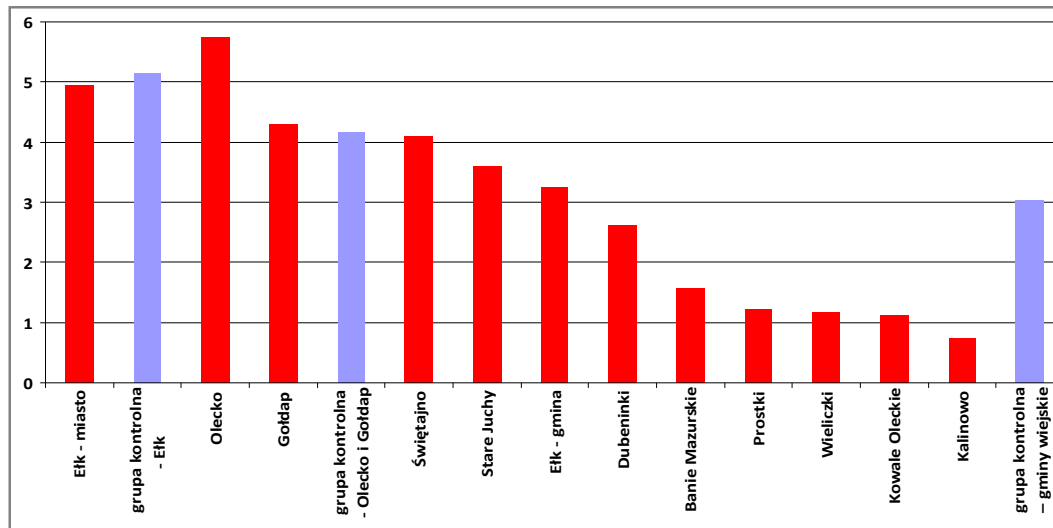
braku zrozumienia idei wspólnej promocji zintegrowanego programu turystycznego.

Wykres 13 . Korzystający z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminach badanego obszaru (2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 14. Zarejestrowane podmioty gospodarcze w sekcjach związanych z turystyką (I,K) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w gminach obszaru EGO wg PKD 2007 (2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednocześnie rozwój turystyki, to drugi co do ważności obszar, który gminy planują rozwijać w latach 2014-2020. Warto zwrócić uwagę na fakt, że wśród celów poszczególnych samorządów w zakresie rozwoju turystyki oprócz inicjatyw lokalnych (wyciąg dla nart wodnych w Gołdapi, rozbudowa promenady w Elku), znajdują się także działania o charakterze ponadgminnym. Zaobserwowane zjawisko wydaje się być szczególnie pozytywnym sygnałem w kontekście budowania zintegrowanego programu rozwoju obszaru EGO. Wśród inicjatyw o szerszym zasięgu wymieniano utworzenie sieci ścieżek rowerowych, tras kajakowych oraz szlaków turystycznych na terenie całego obszaru EGO. Pojawiły się także głosy na temat rozbudowy bazy turystycznej w obszarze EGO – z jednej strony w ramach rozwoju gospodarstw agroturystycznych, z drugiej zaś – w ramach budowy centrum hotelowo-kongresowego o wysokim standardzie.

Oferta turystyczna

Samorządy lokalne nie mają spójnego poglądu na temat rozwoju turystyki, choć można stwierdzić, że dość powszechne jest przeświadczenie, że rozwój turystyki jest obszarem, w którym zaprzepaszczone zostały liczne szanse rozwojowe. Jedynie turystyka rowerowa jest wskazywana przez większość gmin, jako „produkt” łączący cechy większej liczby gmin. Dla niemal połowy gmin pożądanym kierunkiem rozwoju jest agroturystyka, rzadziej wymieniana jest turystyka przyrodnicza. Ponadto, wspólnym oczekiwanym typem turystyki dla kilku gmin jest turystyka kajakowa. W pozostałych przypadkach występują pojedyncze wskazania, pozwalające na identyfikację wyróżniających się swą indywidualnością obszarów:

Elk – turystyka rozrywkowa i biznesowa;

Gołdap – turystyka narciarska, uzdrowiskowa oraz spa i wellness;

Kowale Oleckie – turystyka ornitologiczna;

Olecko – turystyka festiwalowa oraz obozy i szkoły sportowe;

Prostki – turystyka krajoznawcza.

Tak znaczne zróżnicowanie pozwala na stwierdzenie, że rozwój poszczególnych typów turystyki może zapewnić ciekawą ofertę dla turystów przebywających na obszarze EGO, szczególnie w sezonie letnim. Za motyw przewodni – łączący obszar – należy jednocześnie uznać turystykę rowerową.

Rzeczywisty rozwój turystyki pojawia się jako bezpośredni cel strategiczny w 6 na 11 Strategii Rozwoju (a pośrednio w pozostałych 5) i we wszystkich 9 Planach Rozwoju Lokalnego.

Rzeczywisty rozwój turystyki rozumiany jest przez:

stworzenie i rozwój bazy noclegowej,

poprawę dostępności usług turystycznych poprzez układ dojazdowy,

kształcenie kadr turystycznych,

szkolenia dla rolników na temat agroturystyki (Prostki),

stworzenie systemu informacji i promocji (trasy turystyczne, foldery),

poprawę estetyki wsi i gospodarstw (Prostki, Starostwo Powiatowe w Elku),

kategoryzację obiektów turystycznych (powiat Elcki),

organizację i budowę szlaków turystycznych.

Dla osiągnięcia pożądanego efektu potrzebne są duże nakłady – na infrastrukturę, ochronę środowiska i dóbr kultury. Te czynniki warunkują możliwości rozwoju turystyki na danym obszarze, ale muszą być uzupełnione przez inwestycje projektowe, czyli tworzenie strategii rozwoju turystyki i produktów turystycznych, biznesplanów czy studiów wykonalności.

Najczęściej wskazywaną formą przedsiębiorstw turystycznych są gospodarstwa agroturystyczne. Ze względu na malejącą opłacalność i znaczenie rolnictwa JST upatrują taki właśnie kierunek rozwoju dla części istniejących gospodarstw rolnych. Dodatkowa działalność agroturystyczna stanie się dla gospodarstw rolnych dodatkowym źródłem dochodu.

Kolejne czynniki, które mogą przyspieszyć rozwój turystyki, to wybór i wylansowanie najważniejszych **produktów turystycznych** obszaru w zakresie turystyki aktywnej (np. wędkarstwo, wodniactwo, wędrówki piesze, rowerowe, konne i sporty wodne), specjalistycznej, tranzytowej, wiejskiej i ekoturystyki kulturowej.

Infrastruktura turystyczna

Rozwój infrastruktury turystycznej i sportowo-rekreacyjnej, deklarowany jest przez samorządy jako jeden z sukcesów w ostatnich latach. Na największą skalę działania o charakterze turystycznym prowadzone są w Gołdapi, która jest uzdrowiskiem klimatyczno-borowinowym o profilu leczniczym. Oprócz kluczowej roli złóż borowiny istotne znaczenie ma tu element klimatyczny oraz wody gruntowe, które na większych głębokościach posiadają cechy wód mineralnych. Obecnie trwa zakończenie inwestycji w uzdrowisku polegającej na urządzeniu plaży, budowie parku zdrojowego i terapii ruchowej, tężni w parku zdrojowym, pijalni wód mineralnych w uzdrowisku oraz wykonaniu podziemnego ujęcia wód leczniczych. Wśród swoich sukcesów Stare Juchy wymieniają budowę trasy turystycznej z wieżą widokową, natomiast miasto Elk – budowę promenady, która stała się wizytówką miasta. Olecko wymienia jako walor bazę sportową w postaci obiektu LEGA – hala z pływalnią, która stanowi wraz z infrastrukturą stadionową i kortami kompletną ofertę na obozów sportowych i turystów.

Szerokie oddziaływanie turystyki na rozwój obszaru EGO wymaga, według niektórych instytucji otoczenia biznesu, nakładów na rozbudowę bazy noclegowej o wysokim standardzie. Ważne są również działania:

rozbudowa infrastruktury turystycznej (wsparcie finansowe);

intensywniejsze zagospodarowanie jezior w miastach obszaru EGO (bulwary, plaże, usługi rozrywkowe, gastronomia);

kreowanie szerokiej palety atrakcji, celem „zatrzymania” turystów.

Promocja

Wszystkie samorządy prowadzą intensywne działania promujące walory turystyczne na stronie internetowej (tabela 8). Znacznie gorzej sytuacja wygląda w zakresie podejmowania działań promocyjnych na imprezach krajowych lub zagranicznych.

Tylko w pojedynczych przypadkach działania te są intensywne (imprezy krajowe – gmina Świętajno, imprezy zagraniczne – Gołdap). Niepokojące jest, że niektóre gminy nie widzą możliwości prowadzenia działań promocyjnych (powinno to się stać czynnikiem skłaniającym do współpracy międzygminnej). Ponad połowa gmin współpracuje z przedsiębiorstwami z branży turystycznej.

Tabela 8. Konkurencja o turystów – podejmowane działania

	Liczba wskazań						
	ogólnie	bardzo intensywne działania (Priorytet)	dość intensywne działania (Ważne)	nieliczne działania (Raczej ważne)	brak działań wynikający z braku takiej potrzeby	brak działań wynikający z braku możliwości	brak działań wynikający z wcześniejszej realizacji
Promocja walorów turystycznych na stronie www	9	1	8	0	0	0	0
Promocja walorów turystycznych na imprezach krajowych	9	0	1	5	0	3	0
Promocja walorów turystycznych na imprezach zagranicznych	8	1	0	3	0	4	0
Rozbudowa i remonty infrastruktury turystycznej	8	4	2	1	0	1	0
Współpraca z przedsiębiorstwami z branży turystycznej	8	0	3	2	1	2	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Skuteczna promocja turystyczna obszaru EGO jest jednym z najważniejszych czynników mogących wpłynąć na poprawę atrakcyjności turystycznej według instytucji otoczenia biznesu. Należy podkreślić, że postulowane jest w pierwszej kolejności **opracowanie produktu turystycznego** a następnie jego promocja, a także promocja wyrobów lokalnych.

1.4. KONKURENCJA O FUNDUSZE PUBLICZNE

Duże znaczenie dla podstaw lokalnego rozwoju gospodarczego, w szczególności jako jego wsparcie posiadają fundusze zewnętrzne.

Większość jednostek obszaru EGO jest bardzo aktywnych w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych. Miasto Elk, Miasto Olecko, Powiat olecki w kategorii powiatów ziemskich oraz gmina miejsko-wiejska Gołdap w kategorii miast powiatowych w latach 2005-2012 plasowały się wśród liderów rankingu krajowego wykorzystania środków zagranicznych. Wśród gmin wiejskich obszaru EGO są też jednostki mniej aktywne, nie pozyskujące w pewnych okresach żadnych środków zagranicznych. Rok 2008 był pierwszym rokiem od wejścia Polski do UE, w którym wszystkie jednostki obszaru EGO dokonywały wydatków finansowanych lub współfinansowanych ze środków zagranicznych (tabela 9).

W odniesieniu do konkurentów wyjątkowo dobrze wypadają na polu pozyskiwania środków unijnych powiaty ziemskie obszaru EGO. Suma ich wydatków budżetowych finansowanych ze środków UE w latach 2006-2012 *per capita* była w przypadku powiatu oleckiego prawie 4-krotnie wyższa w porównaniu ze średnią tego wskaźnika dla powiatów w Polsce (wykres 15).

Gołdap to wyraźny „wygrany” w konkurencji pozyskiwania środków unijnych w przeliczeniu na mieszkańca w ostatnich latach, ale warto wymienić też gminę wiejską Stare Juchy, która rok rocznie pozyskuje coraz to większą pulę funduszy zewnętrznych i pnie się systematycznie w górę rankingu (wykres 16).

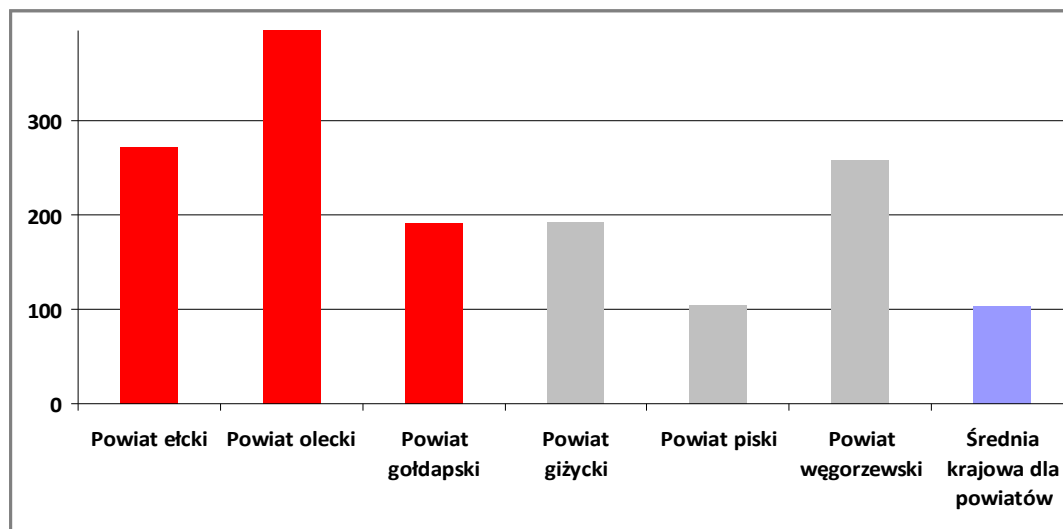
Wszystkie z analizowanych gmin w latach 2008-2012 uzyskały dofinansowanie projektów ze środków unijnych. Aktywność w staraniach o środki, mierzone liczbą złożonych projektów, była zróżnicowana. Każdy z samorządów złożył co najmniej trzy. Liderami w tym zakresie (ponad 10 złożonych projektów) były ośrodki miejskie – Elk, Gołdap i Olecko.

Tabela 9. Pozycja analizowanych jednostek obszaru EGO w rankingach dotyczących wykorzystania środków zagranicznych ogółem w latach 2008-2012 (wydatki finansowane lub współfinansowane ze środków zagranicznych w zł, w przeliczeniu na mieszkańca)

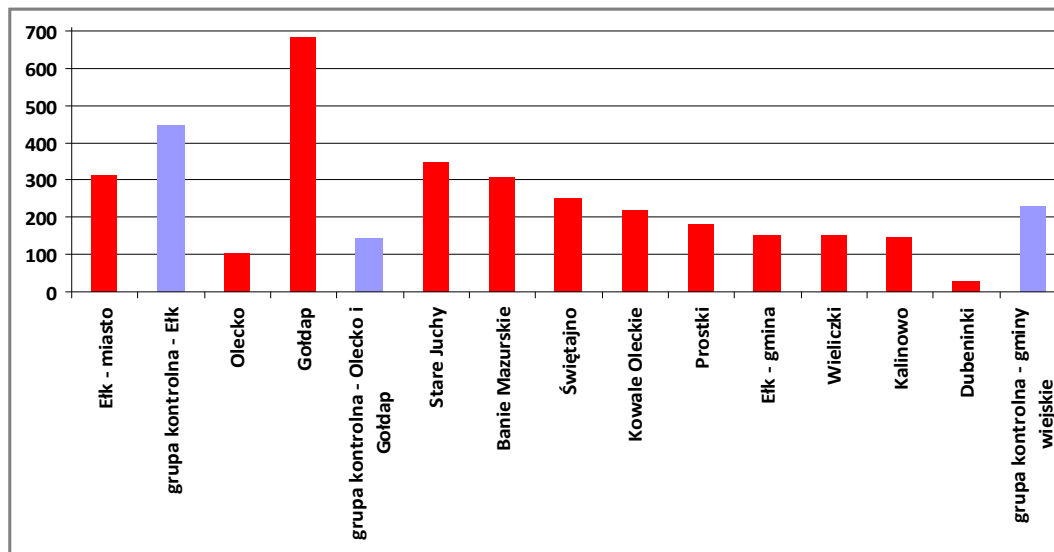
2008	2009	2010	2011	2012	Jednostka	Kategoria (liczebność kategorii w roku 2012)
166	15	15	2	31	Powiat olecki	Powiaty (314)
81	28	69	28	84	Powiat ełcki	Powiaty (314)
	164	74	86	278	Powiat gołdapski	Powiaty (314)
102	26	20	18	24	Gołdap	Miasta powiatowe (268)
41	193	79	39	63	Ełk	Miasta powiatowe (268)
31	31	92	173	78	Olecko	Miasta powiatowe (268)
172				184	Świątajno	Gminy wiejskie (1586)
	495	1046	400	211	Prostki	Gminy wiejskie (1586)
1064	679	850	429	234	Stare Juchy	Gminy wiejskie (1586)
	155	503		236	Kowale Oleckie	Gminy wiejskie (1586)
875			398	295	Kalinowo	Gminy wiejskie (1586)
		476		328	Wieliczki	Gminy wiejskie (1586)
	378	1012	407	411	Ełk - gmina	Gminy wiejskie (1586)
512	481	26	70	446	Banie Mazurskie	Gminy wiejskie (1586)
				1064	Dubeninki	Gminy wiejskie (1586)

Pola niewypełnione w tabeli oznaczają, że dana jednostka nie korzystała ze środków zagranicznych w danym roku.

Wykres 15. Wydatki budżetów powiatów finansowane ze środków unijnych – suma z lat 2006-2012 (w zł na mieszkańca)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań finansowych jednostek samorządu terytorialnego i danych GUS.

Wykres 16. Wydatki budżetów gmin finansowane ze środków unijnych – suma z lat 2006-2012 (w zł na mieszkańca).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań finansowych jednostek samorządu terytorialnego i danych GUS.

Wszystkie gminy cechują się co najmniej 60% skutecznością w uzyskiwaniu dofinansowania. Dostrzegają one również potrzebę realizacji większej liczby projektów dofinansowanych ze środków unijnych. **Głównym ograniczeniem w tym zakresie są kwestie finansowe** (wkład własny). Niemal połowa samorządów wskazuje ponadto na **brak inicjatywy wśród lokalnych organizacji**, a dwie gminy na brak inicjatywy wśród lokalnych przedsiębiorców. Może to wskazywać na trudności w budowaniu partnerstw wynikające ze słabości tychże podmiotów lub też na słabość instytucjonalną samorządu lokalnego. Tylko dwie gminy wskazały na czynnik czysto organizacyjny – ograniczoną liczbę pracowników.

W opinii respondentów kryterium decydującym o przyznaniu finansowania ze środków UE podczas selekcji na poziomie regionalnym jest merytoryczne oraz formalne przygotowanie wniosków, a także zgodność ze strategią wojewódzką i znaczenie projektu dla rozwoju regionu (tabela 10). Nieco rzadziej jest wskazywane natomiast znaczenie projektu dla rozwoju gminy. Wcześniejsze doświadczenie w zabieganiu o środki zagraniczne dla większości analizowanych samorządów jest kryterium decydującym o przyznaniu finansowania. „Kryterium polityczne” nie wydaje się odgrywać znaczącej roli w przyznawaniu środków – tylko jedna z gmin wskazała na ten problem.

Tabela 10. Kryteria decydujące o przyznaniu środków UE

Kryteria	Liczba wskazań					
	ogółem	tak	raczej tak	raczej nie	nie	trudno powiedzieć
Formalne przygotowanie wniosku	9	8	1	0	0	0
Zgodność ze strategią województwa	7	6	1	0	0	0
Znaczenie projektu dla rozwoju regionu	7	4	3	0	0	0
Znaczenie projektu dla rozwoju gminy	9	6	1	0	1	1
„Kryterium polityczne”	7	0	1	2	3	1
Wcześniejsze doświadczenie w zabieganiu o środki zagraniczne	7	2	3	2	0	0
Merytoryczne przygotowanie wniosków	9	8	1	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

ANALIZA SWOT

Analiza SWOT wykonana została w oparciu o założenie, iż mocne i słabe strony dotyczą wyłącznie obszaru EGO, zaś szanse i zagrożenia występują w jego otoczeniu.

	MOCNE	SŁABE
Potencjał wewnętrzny	• walory przyrodnicze w powiązaniu z najmniejszym zaludnieniem w Polsce • dynamika zamożności • zaawansowana realizacja obwodnic głównych miast • inwestycje infrastrukturalne • inwestycje oświatowe • inwestycje w bazę wypoczynkowo-sportową • strony internetowe gmin • dynamika liczby przedsiębiorstw • zaufanie wśród firm • zdrowa konkurencja • wolne grunty na cele gospodarcze • jakość obsługi w urzędach	• niska przedsiębiorczość • niska zamożność • wysokie bezrobocie • dostępność komunikacyjna • połączenia komunikacyjne wewnątrz EGO • infrastruktura teleinformatyczna • brak popytu na wysokie kwalifikacje • jakość pracowników o niskich kwalifikacjach • trudności w zatrudnieniu w branżach: handel i usługi • niska aktywność społeczna • brak diagnozy potrzeb kadrowych • promocja • niska innowacyjność firm • słabo rozwinięte usługi dla biznesu • słaba współpraca biznes – nauka • słaba współpraca biznes – administracja • przepływ informacji między instytucjami • koordynacja działań • stereotyp administracji jako „nieskutecznej”
	SZANSE	ZAGROŻENIA
Uwarunkowania zewnętrzne	• bardzo wysoki popyt na ofertę turystyczną w podregionie ełckim i na Suwalszczyźnie • współpraca międzynarodowa, w tym mały ruch graniczny • fundusze UE na lata 2014-2020 • włączenie EGO w systemy europejskie (drogowe i kolejowe)	• wysoka jakość życia u konkurentów • silna konkurencja o inwestorów zagranicznych i podmioty krajowe • negatywny wizerunek regionu w oczach potencjalnych inwestorów i mieszkańców

WIZJA EGO PO REALIZACJI PROGRAMU

Program „PRO EGO” jest odpowiedzią całej społeczności zamieszkującej tę część województwa warmińsko-mazurskiego na problemy i procesy zachodzące zarówno wewnątrz obszaru, jak i w jego otoczeniu.

Aspiracją władz lokalnych, przedstawicieli instytucji około biznesowych i organizacji pozarządowych, a także przedsiębiorców jest realizowanie swoich celów w regionie nowoczesnym, dynamicznym, dającym szanse rozwojowe, przyjaznym dla środowiska.

Wschodnia część województwa warmińsko-mazurskiego może czuć się szczególnie zaniedbana, zarówno na skutek obiektywnych gospodarczych uwarunkowań rozwojowych, jak i polityki rozwoju. Z jednej strony korporacje i kapitał prywatny lokalizują się w ośrodkach najbardziej rozwiniętych, z bardzo dobrą dostępnością komunikacyjną, wysoko wykwalifikowaną siłą roboczą, dobrze rozwiniętym otoczeniem biznesu, które tworzy przyjazny klimat przedsiębiorczości. Z kolei polityka rozwojowa preferująca konkurencyjność i innowacyjność nakłada na obszary peryferyjne szczególne wymagania. Trudno jest sprostać konkurencji w zakresie innowacji, gdy wytworzony w regionie potencjał jest bardzo słaby.

Sprostaniu tym kluczowym trudnościom ma służyć realizacja Programu „PRO EGO”. Już na etapie wspólnego myślenia o koniecznych zmianach na terenie trzech powiatów wyłoniły się grupy projektów, proponowanych przez władze lokalne, organizacje pozarządowe, instytucje otoczenia biznesu i samych przedsiębiorców:

działania w celu poprawy jakości kapitału ludzkiego – projekty w tej grupie odnoszą się głównie do systemu szkoleń dla osób pracujących oraz bezrobotnych, ale również podnoszą kwestię konieczności skoordynowania systemu szkolnictwa (głównie zawodowego) z wymaganiami współczesnego rynku pracy oraz poprawy jego jakości. Poprawa jakości kapitału ludzkiego ma zatem decydujący wpływ nie tylko na uwarunkowania społeczne rozwoju, ale przede wszystkim na gospodarkę;

działania zwiększające aktywność i integrację mieszkańców – zwraca się uwagę na stworzenie odpowiedniej infrastruktury. Do najczęściej wymienianych projektów należą: budowa świetlic, klubów oraz innych miejsc spotkań i wymiany doświadczeń; budowa przedszkoli; budowa boisk. Również w tej grupie znajdują się działania w zakresie organizacji imprez sportowo-kulturalnych, np. festynów, koncertów, turniejów sportowych;

działania w celu rozwoju kompleksowego zagospodarowania turystycznego – w tej grupie plasują się projekty dotyczące wyznaczenia szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, wodnych) wraz z infrastrukturą (oznakowaniem, miejscami wypoczynku, różnego atrakcjami np. punktami widokowymi), rozwoju bazy noclegowej i innych usług turystycznych, a także wprowadzanie nowych atrakcji turystycznych oraz modernizacja istniejących zasobów;

działania tworzące korzystny klimat dla biznesu oraz poprawiające jakość życia – do tego typu działań można zaliczyć wszystkie projekty dotyczące infrastruktury drogowej oraz informacyjno-komunikacyjne, poprawy funkcjonalności przestrzeni publicznej, ochrony środowiska oraz wsparcia finansowego przedsiębiorstw.

Realizacja Programu „PRO EGO” powinna przyczynić się zatem do wzrostu konkurencyjności obszaru w czterech wymiarach:

konkurencji o inwestorów (atrakcyjność inwestycyjna);

konkurencji o mieszkańców (jakość życia);

konkurencji o turystów (atrakcyjność inwestycyjna);

konkurencji o środki publiczne (sprawność instytucjonalna).

Poprawa konkurencyjności obszaru EGO przyczyni się do wzrostu konkurencyjności całego województwa warmińsko-mazurskiego, wpłynie również na poprawę spójności gospodarczej, społecznej i przestrzennej.

CEL PROGRAMU

Celem Programu „PRO EGO” jest:

wzrost konkurencyjności gospodarki dla poprawy warunków życia mieszkańców obszaru funkcjonalnego Subregionu EGO.

Konkurencyjna gospodarka opiera się na dwóch filarach, których wsparcie będzie potrzebne w ramach realizacji Programu. Filarami tymi są:

1. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna, na którą składają się m.in.:

- jakość zasobów ludzkich (kwalifikacje, mentalność);
- jakość otoczenia biznesu (sprawność administracji i innych instytucji oraz organizacji około biznesowych);
- dostępność komunikacyjna (drogowa, kolejowa, lotnicza, wodna).

2. Wysoki potencjał rozwojowy gospodarki lokalnej, o którym świadczą:

- doświadczenie i tradycja (w branżach najlepiej rozwiniętych w regionie);
- innowacyjność (chęć do wprowadzania innowacji, chłonność innowacji);
- powiązania sieciowe z zagranicą i wewnątrz obszaru (relacje klastrowe);
- umiejętność współpracy i zaufanie.

Wzrost konkurencyjności gospodarki wymaga wielu działań służących poprawie np. jakości kapitału ludzkiego, dostępności komunikacyjnej, ale przyczyni się do postrzegania obszaru EGO jako „przyszłościowego”, „dającego możliwości rozwoju dla mieszkańców”, a to z kolei pozwoli zahamować niekorzystne tendencje migracyjne i zwiększy zainteresowanie regionem zarówno potencjalnych mieszkańców, inwestorów, jak i turystów.

Tak zdefiniowany cel jest spójny z dokumentami strategicznymi opracowanymi na wszystkich poziomach planowania strategicznego.

W wymiarze europejskim, biorąc pod uwagę Strategię Europa 2020, należy zwrócić uwagę w szczególności na zapisy dotyczące inicjatyw:

Europa efektywnie korzystająca z zasobów,

Polityka przemysłowa na rzecz ekologicznego rozwoju,

Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia,

Europejski program walki z ubóstwem.

W poziomie krajowym, niezależnie od przyjętych rozwiązań końcowych w strategii rozwoju regionalnego należy założyć, że cele będą w dużej mierze odnosiły się do zapisów Strategii Europa 2020, zatem wzrost konkurencyjności EGO, w kontekście gospodarczym i społecznym będzie na pewno zbieżny – przynajmniej z niektórymi celami.

Z kolei w *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025* widnieją zapisy dotyczące bezpośrednio podregionu ełckiego, inicjatywy rozwojowej EGO, miasta Elku i z pewnością realizacja Programu „PRO EGO” przyczyni się do osiągnięcia zapisanych w Strategii celów głównych i strategicznych opisane przy pomocy obszarów strategicznej interwencji, czy wreszcie inteligentnych specjalizacji.

Oprócz bezpośrednich odniesień do Subregionu EGO, Strategia stwarza szerokie możliwości realizacji działań w zakresie priorytetów strategicznych:

konkurencyjna gospodarka,

otwarte społeczeństwo,

nowoczesne sieci,

w których plasują się działania ukierunkowane na realizację celu głównego Programu „PRO EGO”.

Osiągnięcie celu Programu „PRO EGO”: *wzrost konkurencyjności gospodarki dla poprawy warunków życia mieszkańców obszaru funkcjonalnego Subregionu EGO* przyczyni się również do realizacji celów strategicznych zapisanych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obszaru Funkcjonalnego EGO:

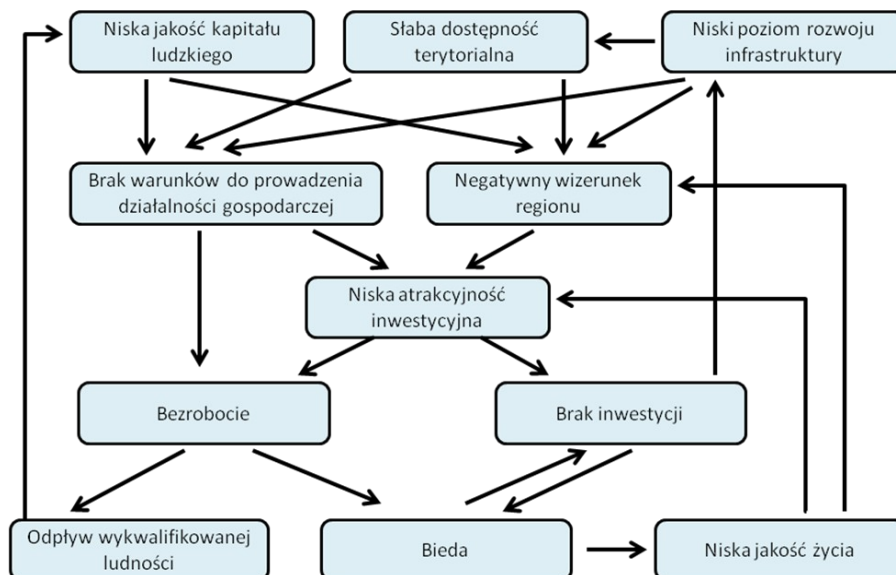
1. Wzrost poziomu integracji instytucjonalnej obszaru funkcjonalnego EGO;
2. Wzmocnienie poczucia więzi mieszkańców w ramach trzech powiatów oraz identyfikacji z Regionem;
3. Wsparcie lokalnej przedsiębiorczości;
4. Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru;
5. Wzbogacenie i urozmaicenie oferty turystycznej Regionu, umożliwiającej jego wypromowanie jako atrakcyjnego miejsca pobytu przez cały rok;
6. Zachowanie i odnawianie zasobów środowiska naturalnego obszaru położonego na terenie Zielonych Płuc Polski;
7. Wsparcie rozwoju kapitału ludzkiego obszaru;
8. Promocja i wdrażanie nowoczesnych technologii w zakresie form komunikowania się (rozwój społeczeństwa informacyjnego).

DZIAŁANIA PRO EGO

Osiągnięcie celu, jakim jest wzrost konkurencyjności gospodarki EGO dla poprawy warunków życia mieszkańców wymaga przezwyciężenia licznych problemów, przed którymi stoją zarówno władze lokalne, jak i organizacje, instytucje i przedsiębiorstwa, a także mieszkańcy.

Problemy te mają charakter przyczynowo-skutkowy (rys. 2). Trudno jest wskazywać główną przyczynę niskiego obecnie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Wydaje się, że sięganie w bliższą i dalszą historię powinno odbywać się głównie po to, by wyciągać aktualnie odpowiednie wnioski na przyszłość.

Rysunek 2. Zakłęty krąg peryferyjności w obszarze EGO

Źródło: opracowanie własne.

W związku z licznymi problemami i słabościami wykazanymi w analizie SWOT zakłada się, że Program „PRO EGO” będzie skoncentrowany na problemach najważniejszych, ale jego skutki muszą być odczuwalnie przez możliwie szerokie grupy społeczne.

Dlatego przewiduje się realizację 9 działań:

1. Tworzenie i rozwój produktów turystycznych;
2. Wspieranie rozwoju powiązań klastrowych;
3. Wsparcie i fundusze dla biznesu;
4. Wspieranie szkolnictwa i edukacji;
5. Zwiększanie jakości szkoleń;
6. Zwiększanie dostępności komunikacyjnej;

7. Integracja i promocja EGO;
8. Współpraca zewnętrzna;
9. Zwiększanie jakości i sprawności administracji.

Omówione szerzej w dalszej części Programu działania wywodzą się z chęci polepszenia sytuacji w następujących obszarach:

Gospodarka – tu mieści się troska o wsparcie poszczególnych firm, grup przedsiębiorców i całych branż. Dlatego tak mocno podkreślane jest traktowanie turystyki jako najistotniejszego sektora gospodarki obszaru EGO. To również pod kątem gospodarki toczy się dyskusja o jakości zasobów ludzkich, systemie szkoleń i edukacji czy jakości administracji. Również liczne inwestycje infrastrukturalne mają przyczynić się do zwiększania konkurencyjności gospodarki;

Społeczeństwo – budowanie silnych, opartych na zaufaniu więzi społecznych przyczynia się do tworzenia korzystnego kapitału społecznego, którego potrzebują mieszkańcy a także przedsiębiorcy. Konieczne jest dbanie o zahamowanie procesów marginalizacji. Istotne jest zwiększanie mobilności społecznej i wzrost interakcji. Jednak obok licznych działań zwiększających aktywność społeczną konieczne jest stworzenie wizji rozwoju osobistego na obszarze EGO – to w największym stopniu może ułatwić wizja rozwoju kariery zawodowej – czyli dynamiczna gospodarka;

Relacje – obok wymienionych wyżej interakcji społecznych bardzo istotnym czynnikiem sukcesu powinno być maksymalne wykorzystanie współpracy z podmiotami zewnętrznymi w stosunku do EGO. Relacje krajowe i międzynarodowe powinny charakteryzować się chęcią pozyskiwania wiedzy, którą wykorzysta się praktycznie dla rozwoju EGO. W budowaniu właściwych relacji ważne jest stworzenie odpowiedniej infrastruktury informatycznej, drogowej i technicznej. Wzrost dostępności komunikacyjnej przyczyni się do stworzenia szans na rozwój korzystnych relacji zarówno społecznych, jak i gospodarczych.

DZIAŁANIE 1. TWORZENIE I ROZWÓJ PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH

Obszar EGO, pomimo wielu atrakcji turystycznych, podlega bardzo silnej konkurencji zewnętrznej, w tym najbliższych sąsiadów. W ostatnich latach dokonał się duży postęp zarówno w rozbudowie infrastruktury wypoczynkowo-rekreacyjnej, jak i w działaniach promocyjnych. Jednak wciąż zagadnienia dotyczące turystyki wymagają wsparcia. Wsparcie to potrzebne jest w celu wykorzystania szansy, jaką jest bardzo wysoki popyt na ofertę turystyczną w podregionie elckim i na Suwalszczyźnie. Istotne jest, by w wyniku realizacji działania udało przyciągnąć część turystów również do obszaru EGO.

W tym celu konieczne są działania na poziomie poszczególnych gmin, ale przede wszystkim współpraca w ramach EGO na rzecz tworzenia produktów turystycznych i wspólnych działań promocyjnych.

Tworzenie i rozwój produktów turystycznych powinno przyczynić się głównie do stworzenia szansy na powstanie wielu miejsc pracy, a to z kolei do zwiększenia standardu życia

mieszkańców. Współpraca wielu podmiotów przy realizacji tego działania powinna przełożyć się również na budowanie i polepszanie więzi społecznych na obszarze EGO.

W ramach realizacji działania nastąpią również korzystne zmiany w wizerunku wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego (poprawa estetyki miejscowości, wzrost jakości środowiska przyrodniczego).

Należy założyć, że dynamiczny rozwój atrakcyjności turystycznej spowoduje również większe zainteresowanie inwestorów zewnętrznych możliwościami lokalizacyjnymi w EGO.

DZIAŁANIE 2. WSPIERANIE ROZWOJU POWIĄZAŃ KLASTROWYCH

Powiązanie klastrowe (grona przedsiębiorczości) charakteryzują się intensywną współpracą oraz zaufaniem. Dobrze jest, gdy w regionie funkcjonują grona innowacyjne. Z punktu widzenia polityki rozwoju obszaru EGO istotne jest wspieranie szeroko rozumianych trzech klastrów, które powinny być naturalnym (bazującym na doświadczeniu i tradycji regionalnej) filarem rozwoju. Do klastrów tych zaliczyć należy:

klaster turystyczny – jego siłą może okazać się fakt, że liczne działania władz lokalnych oraz uwarunkowania przyrodnicze i tradycja gospodarcza wręcz skłaniają do tworzenia sieci kooperacyjnych na terenie EGO. Klaster turystyczny powinien obejmować m.in.: gospodarstwa agroturystyczne, restauracje, hotele i inne miejsca noclegowe, producentów sprzętu turystyczno-wypoczynkowego, firmy IT, biura turystyczne, producentów maszyn i urządzeń wykorzystywanych przez branżę turystyczną;

klaster zdrowotny – usługi prozdrowotne, spa i wellness są jednym z kierunków rozwojowych subregionu EGO. Zlokalizowane tu jedyne w województwie uzdrowisko wraz z sanatorium, tężnie oraz pijalnia wód w przygotowanej pod inwestycje dzielnicy uzdrowiskowej staje się przyszłościowym inkubatorem przedsiębiorczości dla tego subregionu. Utworzenie w Gołdapi wydziału zamiejscowego wyższej uczelni kształcącej kadry do rozwijającego się klastra zdrowotnego pozwoli na przygotowanie „na miejscu” personelu do prowadzenia usług dając jednocześnie możliwości zatrudnienia wykształconym absolwentom. Unikalność projektu polega na realnym zaprogramowaniu trwałości rezultatów projektu po jego zakończeniu. Jest to projekt innowacyjny wychodzący naprzeciw zapisom w strategii rozwoju województwa jak również stwierdzenia w szeregu strategii rozwoju lokalnego obszaru EGO. Żadna ze szkół wyższych w regionie (ani w kraju) nie uruchomiła tak kompleksowo skomponowanych kierunków kształcenia o charakterze dedykowanym.

klaster meblarski – branża meblarska i powiązana z nią np. obróbka drewna należą do najbardziej konkurencyjnych branż w całym województwie warmińsko-mazurskim. Szerokie powiązania kooperacyjne producentów mebli pozwala wielu firmom zlokalizowanym na terenie EGO już uczestniczyć we współpracy. Istotne jest, by wspierać nie tylko producentów wyrobów finalnych, ale również np. dostawców produktów i półproduktów do produkcji mebli, producentów maszyn, producentów wyrobów chemicznych, firmy reklamowa, a także projektantów;

klaster przetwórstwa rolno-spożywczego – jak pokazują badania wykonane w trakcie diagnoz oraz opracowania na temat konkurencyjności i innowacyjności gospodarki Warmii i Mazur klaster ten nie powinien być traktowany jako klaster „branży schyłkowej”. Doświadczenia zagraniczne pokazują, że przetwórstwo rolno-spożywcze może być generatorem innowacji, tym bardziej, że w województwie można liczyć na wsparcie uczelni wyższych w tym zakresie. Przedsiębiorstwa przetwórstwa rolno-spożywczego kooperują z licznymi podmiotami, które powinny włączyć się do budowania najpierw inicjatyw klastrowych, a w konsekwencji do utworzenia klastra. Do podmiotów tych zaliczyć można m.in. rolników, producentów maszyn i urządzeń, producentów wyrobów chemicznych, opakować, usługodawców i doradców w zakresie marketingu i rozwiązań technologicznych.

W ramach działania będą realizowane projekty, które będą zachęcały do budowania i zacieśniania więzi kooperacyjnych między:

podmiotami gospodarczymi,

biznesem a instytucjami otoczenia biznesu (np. agencje rozwoju lokalnego, instytucje naukowo-badawcze, firmy doradcze, szkoły wyższe i zawodowe),

biznesem a władzami lokalnymi (głównie w celu budowania korzystnego klimatu przedsiębiorczości).

Należy oczekiwać, że w wyniku realizacji działania powstaną nie tylko liczne trwałe miejsca pracy, ale przede wszystkim wytworzą się trwałe relacje oparte na zaufaniu. Silna kooperacja powinna przyczynić się również do wzrostu innowacyjności całego obszaru funkcjonalnego Subregionu EGO.

DZIAŁANIE 3. WSPARCIE I FUNDUSZE DLA BIZNESU

Przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze EGO są w słabszej pozycji konkurencyjnej w stosunku do firm z innych regionów Polski m.in. ze względu na słabe powiązania komunikacyjne, niską siłę nabywczą ludności oraz niskie korzyści zewnętrzne. Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych jest czynnikiem zachęcającym do prowadzenia działalności na obszarze EGO, jednak instrument ten może być wykorzystywany tylko przez nielicznych.

W stosunku do wielu podmiotów gospodarczych konieczne jest podjęcie kroków zapewniających możliwości rozwoju poprzez łatwiejszy dostęp do finansowania bieżącej oraz inwestycyjnej działalności firm.

Dlatego działanie to będzie realizowane przez tworzenie funduszu na dotacje dla przedsiębiorców oraz stworzenie systemu ulg podatkach bezpośrednich dla podmiotów działających na obszarze EGO.

W tym działaniu mieszczą się również zadania polegające na przygotowaniu terenów inwestycyjnych, obszarów gospodarczych, stref przedsiębiorczości etc. Tego typu instrumenty są coraz częściej wykorzystywane przez wiele gmin (nawet w formie współpracy międzygminnej, gdy duża strefa przedsiębiorczości leży na terenie dwóch jednostek administracyjnych).

Przygotowanie terenów inwestycyjnych wymaga prac planistycznych, organizacyjnych, inwestycyjnych, a także promocyjnych.

Realizacja działania przełoży się bezpośrednio na działalność firm, wzrost konkurencyjności oraz wzrost nakładów na innowacje. W ten sposób tworzone będą miejsca pracy w konkurencyjnych zakładach, a z czasem nastąpi większa presja na wysokie kwalifikacje siły roboczej. Przełoży się to ostatecznie na wzrost zamożności mieszkańców EGO.

DZIAŁANIE 4. WSPIERANIE SZKOLNICTWA I EDUKACJI

Szkolnictwo i edukacja stanowią w dobie gospodarki opartej na wiedzy podstawę rozwoju społeczno-gospodarczego. Począwszy od jakości infrastruktury, poprzez jakość kadry, do efektów w postaci wysokiej jakości zasobów ludzkich, konieczne są szerokie działania pozwalające „zatrzymać” odpływ ludzi.

W ramach działania podjęte zostaną projekty ukierunkowane na rozwój osobisty i zawodowy mieszkańców EGO. Ważne będą inwestycje infrastrukturalne (obiekty kubaturowe) oraz modernizacyjne, pozwalające realizować potrzebne dla regionu kierunki nauczania.

Wspieranie edukacji w obszarze EGO wymaga współpracy z uczelniami wyższymi.

DZIAŁANIE 5. ZWIĘKSZANIE JAKOŚCI SZKOLEŃ

Program PRO EGO powinien przyczynić się do wzrostu jakości szkoleń, a co za tym idzie, i do wzrostu zainteresowania podnoszenia swoich kwalifikacji przez pracobiorców, pracodawców oraz osoby prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek. Istotne jest, by działanie to przyczyniło się również do poprawy wizerunku EGO, jako obszaru gwarantującego nie tylko odpowiednią siłę roboczą, ale również wysoki standard współpracy w biznesie.

Programy wzrostu jakości szkoleń powinny objąć takie zagadnienia, jak: kreowanie postaw przedsiębiorczych; finanse i księgowość; promocja.

Realizacja tego działania będzie wymagała bliskiej współpracy między przedsiębiorcami a instytucjami otoczenia biznesu. Istotne jest, by przygotowane projekty odpowiadały na najważniejsze potrzeby przedsiębiorców z obszaru EGO. Wymagana będzie również elastyczność i innowacyjność osób odpowiedzialnych za przygotowywanie kadr (np. w szkołach zawodowych, punktach konsultacyjno-doradczych etc.). Końcowym efektem tego działania będzie utworzenie sprawnego i wysokiej jakości systemu szkoleniowo – doradczo – konsultacyjnego służącego przedsiębiorcom oraz wspierającego poszukujących pracy w byciu konkurencyjnym.

DZIAŁANIE 6. ZWIĘKSZANIE DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ

Niska dostępność komunikacyjna jest jednym z poważniejszych problemów EGO, zarówno w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym. Dużym problemem jest również wewnętrzna spójność obszaru. EGO musi włączyć się w sieci powiązań komunikacyjnych krajowych i zagranicznych, ponieważ tego wymagają czynniki lokalizacji, a także jakość życia mieszkańców.

Utrzymywanie stanu peryferyjności nie może trwać dłużej, nie tylko z punktu widzenia obszaru EGO, ponieważ jest to problem również całego województwa warmińsko-mazurskiego.

Wzrost dostępności komunikacyjnej przełoży się bezpośrednio na możliwości rozwojowe przedsiębiorstw, „przybliżenie” rynków zbytu, otwarcie się nowych możliwości kooperacyjnych.

Wysoka dostępność komunikacyjna wpływa w bardzo istotny sposób na mobilność siły roboczej, która związana jest z problemami bezrobocia, jakości kapitału ludzkiego itp.

Region dostępny komunikacyjnie jest postrzegany, jako atrakcyjny do zamieszkania. Dlatego ważne są projekty włączania EGO w sieci zewnętrzne przy jednoczesnym wzroście powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszaru EGO. Przyczyni się to do wzrostu zainteresowania terenami budowlanymi i inwestycyjnymi w gminach EGO, zwiększy możliwości kształcenia i edukacji mieszkańców oraz poprawi w zdecydowany sposób wizerunek regionu.

Projekty realizowane w tym działaniu oprócz rozwoju infrastruktury drogowej i komunikacji publicznej wewnątrz obszaru EGO, powinny uwzględniać również konieczność rozwoju infrastruktury teleinformatycznej.

DZIAŁANIE 7. INTEGRACJA I PROMOCJA EGO

Gminy należące do obszaru EGO charakteryzują się dość dużą różnorodnością. Wprowadzie funkcjonuje już Stowarzyszenie Powiatów, Miast i Gmin obszaru EGO Kraina Bociana, które realizuje ponadlokalne projekty, a także dość dobrze współpracują ze sobą władze lokalne, to wciąż EGO nie wykształciło wyraźnej wspólnoty społecznej i gospodarczej. Dlatego konieczne są zadania integrujące mieszkańców i przedsiębiorców z obszaru EGO.

Działania promocyjne należy podzielić na promocję turystyczną i gospodarczą, ponieważ te dwa typy promocji wymagają w dużej mierze różnych instrumentów. W celu zwiększenia skuteczności działań promocyjnych oraz zmniejszenia kosztów promocji konieczne będą projekty promocyjne integrujące wszystkie miasta i gminy. Powinny one przyczynić się nie tylko do zwiększenia zainteresowania obszarem EGO ze strony turystów i zewnętrznych inwestorów, ale również wpłynąć na wzrost więzi społecznych, w tym większe przywiązanie ludzi do miast i gmin, w których mieszkają.

Istotnym zadaniem w ramach realizacji niniejszego działania jest opracowanie strategii promocji marki EGO.

DZIAŁANIE 8. WSPÓŁPRACA ZEWNĘTRZNA

Obszary peryferyjne muszą uczyć się wykorzystywać możliwości kontaktów z ośrodkami, które są bardziej rozwinięte i/lub mają większe doświadczenie w stosowaniu różnorodnych instrumentów rozwoju społeczno-gospodarczego. Jednostki terytorialne obszaru EGO posiadają liczne kontakty krajowe i zagraniczne, które muszą być efektywniej wykorzystywane. Ponadto bliskość granicy zarówno z krajami bałtyckimi, jak i sąsiedztwo Okręgu Kaliningradzkiego stwarzają wiele możliwości poszukiwania czynników rozwojowych. Ważnym działaniem, które powinno być podjęte jest lobbing zewnętrzny (władza regionalna i krajowa).

Wykorzystanie współpracy zewnętrznej wymaga bardzo dobrego przygotowania samorządów i innych instytucji w zakresie diagnozy potencjalnych obszarów współpracy gospodarczej i społecznej, odpowiedniego przygotowania tej współpracy, zainteresowania współpracą nie tylko samych realizatorów projektów, ale głównych beneficjentów (przede wszystkim przedsiębiorców), przeprowadzenia projektów o międzynarodowym charakterze. W działaniu tym przewiduje się wykorzystanie najlepszej wiedzy eksperckiej zarówno krajowej, jak i zagranicznej.

DZIAŁANIE 9. ZWIĘKSZANIE JAKOŚCI I SPRAWNOŚCI ADMINISTRACJI

Jakość administracji jest istotnym czynnikiem lokalizacji, ale przede wszystkim to od jakości i sprawności administracji zależy całe spektrum działań, które przyczyniają się do wzrostu jakości życia.

W obszarze EGO, podobnie jak w wielu miejscach w Polsce, potrzebne są projekty, które zwiększą możliwości współpracy samorządów z przedsiębiorcami (m.in. przygotowujące administrację do obsługi inwestorów).

W ramach podwyższania sprawności administracji realizowane będą projekty pozwalające nabyć wiedzę i/lub wymienić doświadczenie w zakresie szeroko rozumianego zarządzania strategicznego, obejmującego m.in. wzrost świadomości o roli planowania strategicznego, wzrost umiejętności diagnostycznych i wzrost kwalifikacji w realizacji projektów. Tego typu projekty ułatwią możliwie najefektywniej wykorzystać projekty realizowane w innych działaniach.

Wysoka jakość administracji powinna przyczynić się do zmiany stereotypów i lepszych relacji z przedsiębiorcami. Jest to nieodzowny element klimatu przedsiębiorczości, którego poprawa przyczyni się do wzrostu konkurencyjności firm działających w EGO, a co za tym idzie i wzrostu zainteresowania tym obszarem ze strony firm zewnętrznych.